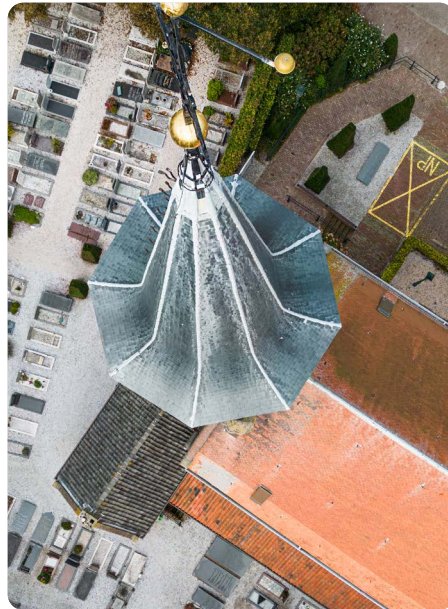

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

Jaarverslag 2022

Beter met erfgoed

➤ DELFT, 31 MEI 2023

2022 IN CIJFERS

Samen erfgoed behouden, benutten & beleven

Erfgoedhuis Zuid-Holland zet zich in voor het behouden, benutten en beleven van het cultureel erfgoed van Zuid-Holland. Wij versterken erfgoed door het bieden van ondersteuning, door het creëren van draagvlak voor beheer en behoud en wij vertellen het verhaal van Zuid-Holland aan alle inwoners en bezoekers van de provincie.

EVENEMENTEN

We organiseerden **50** expertmeetings, informatiebijeenkomsten, studiemiddagen, netwerkbijeenkomsten, **1 Dag van het Kasteel Zuid-Holland**, **1 Erfgoeddag** en reikten **1 erfgoedparel** uit.

Erfgoeddag

THEMA: **Geschiedenis voor de toekomst**

Deze dag trok **430** bezoekers, waarvan **220** op locatie. Meer dan **80%** van de bezoekers gaf de dag een **8** of hoger.

Hiermee informeerden, activeerden en inspireerden we zo'n **11.000** mensen.

Erfgoedparel

De eerste Zuid-Hollandse prijs voor erfgoedvrijwilligers.

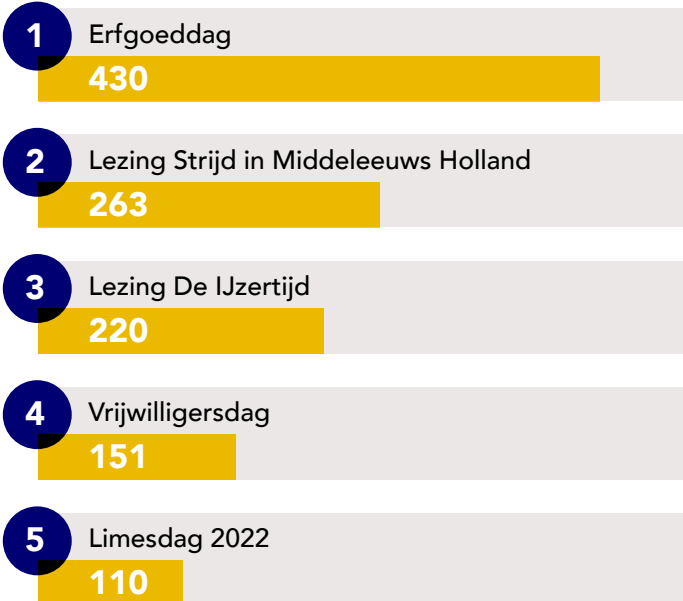
5 finalisten
1 juryprijs uitgereikt
1 publieksprijs uitgereikt

Er stemden meer dan **1.500** mensen.

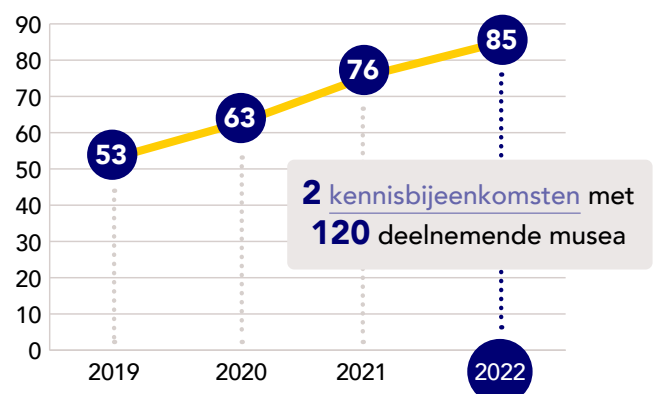

DE BEST BEZOCHTE EVENEMENTEN

Aantal deelnemers

MUSEUMPLATFORM

PROVINCIAAL STEUNPUNT VOOR MONUMENTEN EN ARCHEOLOGIE

Met het [Steunpunt](#) heeft het Erfgoedhuis **43** gemeenten weten te bereiken, ofwel **83%**. Dit deden we door het organiseren van bijeenkomsten, werkbezoeken en directe ondersteuning.

De tentoonstelling [Oude botten, nieuwe verhalen](#) liep door in 2022 en ontving **72.804** bezoekers.

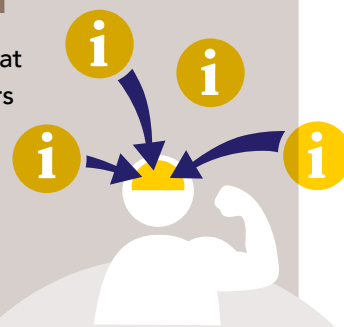
EDUCATIE

- Educatieproject Oude Hollandse Waterlinie in **6** gemeenten
- **3** nieuwe lessen [Digitale Scheurkalender](#) [Burgerschap](#): duurzaamheid, vooroordelen en *Worden wat je wil*, gebruikt in heel Nederland.
- **1** college over erfgoededucatie op Thomas More Pabo Rotterdam
- Samenwerkingen met o.a. [romeinen.nl](#), Landschap Erfgoed Utrecht en Erfgoed Gelderland.

KENNIS IS KRACHT

- **12** cursussen op maat met **180** deelnemers
- **7** fysieke trainingen met **65** cursisten
- **2** cursusvideo's (850x bekeken)
- **4** factsheets

- [We krijgen een schenking. Wat nu?](#)
- [Wegwijzer Diversiteit en Inclusie](#)
- [Sociale media optimaal inzetten](#)
- [Sociale media hand-out voor PR-medewerkers bij erfgoedinstellingen](#)

DIGITALISERING

- **9** cursussen, meer dan **100** deelnemers
- **2** cursusvideo's
- **1** e-learning over opschonen van data
- **2** factsheets

- [Basisregistratie van objecten](#)
- [Minimale registratie van objecten](#)

MOLENNETWERK

- **2** cursussen Molengids
- **1** immaterieel Erfgoedprijs voor oral history-project Molenverhalen
- **1** cursus Oral History
- **2** netwerkbijeenkomsten

BELANGRIJKSTE PUBLICATIES

- [Archeologische kroniek Zuid-Holland 2021](#)
- [Erfgoedpaspoort Atlantikwall](#)
- [Erfgoedpaspoort Oude Hollandse Waterlinie](#)
- [Wegwijzer Diversiteit en Inclusie](#)
- [Sociale media hand-out voor PR-medewerkers bij erfgoedinstellingen](#)
- [Handreiking Molens & Oral History](#)
- [De landgoederenzone in het omgevingsplan: een handreiking voor gemeenten](#)

7

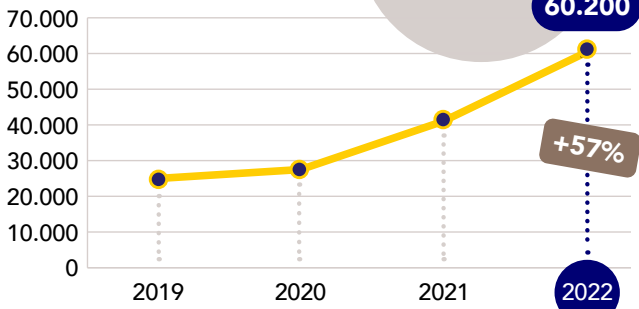
MONUMENTENWACHT

- **757** inspectierapportages
- **9** quickscans en aankoopkeuringen
- **14** SIM-subsidieaanvragen (en 14 toegekend!)
- **14** begeleidingstrajecten
- **2.146** abonnees
- **7** fte aan inspecteurs

ONLINE BEREIK

Website erfgoedhuis-zh.nl
Aantal websitebezoeken

Mailings **+58%**
We verzonden in totaal **155** nieuwsbrieven, uitnodigingen, persberichten en andere mailings.

Nieuws

- 34 nieuwsbrieven
- 6.900 abonnees nieuwsbrieven
- 64 nieuwsberichten website **+17%**

Sociale media

@erfgoedhuiszuidholland **2.071 likes** **+5%**

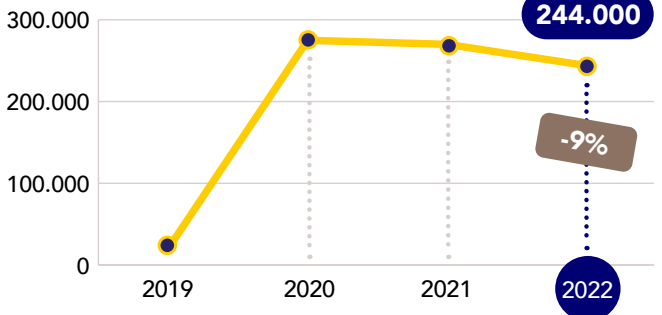
@erfgoedhuiszh **563 volgers** **+43%**

@erfgoedhuiszh **2.160 volgers** **+3%**

Erfgoedhuis Zuid-Holland **1.300 volgers** **+47%**

Erfgoedhuis Zuid-Holland **617 abonnees** **18%**

Website geschiedenisvanzuidholland.nl
Aantal websitebezoeken

Nieuws

- 4 nieuwsbrieven **+300%**
- 685 abonnees **+357%**

@geschiedenisZH **1.924 likes** **+3%**

@erfgoedhuiszh **2.984 volgers** **+0,3%**

@geschiedenisvanzuidholland **163 volgers** **NIEUW**

PERSONEEL

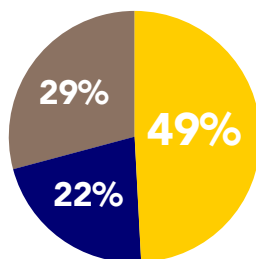
We hadden op 31/12/2022 **30** mensen in dienst.

Vakoverleggen

Vanuit het Erfgoedhuis namen we deel aan meer dan **15** landelijke vakoverleggen.

INKOMSTEN

- Boekjaarsubsidie **€1.984.696**
- Monumentenwacht **€863.414**
- Overige eigen inkomsten **€1.166.292**

Totaal **€4.014.402**

Inhoud

2022 IN CIJFERS	2
INLEIDING	8
A BELEIDSGERICHTE INFORMATIE EN BELEIDSGERICHT ONDERZOEK	12
A.1 Beleidsgerichte informatie	13
A.1.1 Provinciaal Steunpunt voor Monumenten en Archeologie	13
Gemeenten	13
Personele bezetting	13
Informatiebijeenkomsten	13
A.1.2 Erfgoed als onderdeel van de culturele infrastructuur	14
A.1.3 Studiebijeenkomst agrarisch erfgoed	14
A.2 Beleidsgericht onderzoek	15
A.2.1 Immaterieel erfgoed in Zuid-Holland	15
A.2.2 Voortgaand onderzoek naar het leven en werken op de molen	15
A.2.3 Erfgoed en toerisme duurzaam verbinden – onderzoek naar kansen	15
A.2.4 Kerkervisie en kerkelijke gemeenschappen	16
A.2.5 Erfgoed en inclusie	16
A.2.6 Archeologie en publieksbereik	16
A.2.7 Onderzoek naar vrijwilligers	17
B BEHEER, BEHOUD EN ONTSLUITING VAN ERFGOEDCOLLECTIES	18
B.1 Digitalisering erfgoedcollecties Zuid-Holland	19
B.2 Archeologiehuis Zuid-Holland	19
B.3 Provinciale Collectie Zuid-Holland	19

C	DEBAT EN REFLECTIE	21
C.1	Activiteiten en netwerken voor de brede achterban	22
C.1.1	Jaarlijkse Erfgoeddag	22
	Erfgoedparel	22
C.1.2	Jaarlijkse Vrijwilligersdag	23
C.1.3	Jaarlijkse netwerkdag archeologie	23
C.1.4	Netwerk vrijwilligers in de archeologie	23
C.1.5	Themabijeenkomst en netwerkdag Molennetwerk	23
C.1.6	Lustrumconferentie voor historische verenigingen	24
C.2	Activiteiten en netwerken voor erfgoedprofessionals	24
C.2.1	Netwerkbijeenkomsten gemeentelijke en regionale archeologen	24
C.2.2	Werkzaamheden Molennetwerk Zuid-Holland	24
C.2.3	Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen	25
C.2.4	Museumplatform Zuid-Holland	25
C.2.5	Deelname externe netwerken	25
D	COLLECTIEVE VERTEGENWOORDIGING EN PROMOTIE VAN HET ZUID-HOLLANDSE ERFGOED	28
D.1	Communicatie en PR-werkzaamheden	29
D.2	Erfgoedlijnenondersteuning	29
D.2.1	Atlantikwall	30
	kinderpaspoort	30
D.2.2	Atlas van de Trekvaarten	30
D.2.3	Historisch Haringvliet	30
D.2.4	Landgoederenzone Zuid-Holland	30
D.2.5	Neder-Germaanse Limes Zuid-Holland	31
D.2.6	Oude Hollandse Waterlinie	31
D.2.7	Trekvaarten	32
	Boom tot Boeijer	32
D.2.8	Waterdriehoek	32
	Maritiem-industrieel erfgoed	32
D.3	Het verhaal van Zuid-Holland vertellen	32
D.4	Het Ontstaan van Holland	32
D.5	Archeologische Kroniek	33
D.6	600 Jaar Sint-Elisabethsvloed	33

E	DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING	34
E.1	Extra ondersteuning voor erfgoedvrijwilligers: <i>Kennis is Kracht</i>	35
E.2	(Project)vrijwilligers voor de erfgoedsector bereiken en behouden	35
E.3	Erfgoedparticipatieloket	35
E.4	Erfgoed van, voor en door iedereen	36
E.5	Cursussen Molennetwerk	36
E.6	Erfgoededucatie op de erfgoedlijnen	36
E.7	Overige activiteiten erfgoededucatie	37
F	INNOVATIERUIMTE	38
G	MONUMENTENWACHT ZUID-HOLLAND	40
G.1	Activiteiten vrijgesteld van BTW	41
G.1.1	Het uitvoeren van periodieke bouwkundige inspecties	41
G.1.2	Abonneeservice	41
G.2	Activiteiten niet vrijgesteld van BTW	41
G.2.1	Aankoopkeuringen	41
G.2.2	NRF-QuickScans	41
G.2.3	Ondersteuning subsidieaanvragen	41
G.2.4	Opstellen van meerjarenbegrotingen	42
G.2.5	Begeleiding en ondersteuning van Verenigingen van Eigenaren	42
G.2.6	Financiering	42
H	INCIDENTELE OPDRACHTEN	43
H.1	Incidentele opdrachten	44
H.1.1	Ondersteuning van provincie Zuid-Holland door Monumentenwacht Zuid-Holland	44
H.1.2	Ontzorgen klein maatschappelijk vastgoed	44
H.1.3	Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed van de provincie Zuid-Holland	44
H.1.4	Pilot Interieurwacht	45
H.1.5	Limesdag 2022	45
H.1.6	Koloniaal verleden in de Landgoederenzone Zuid-Holland	45
H.2	Benodigde extra financiering in 2022	46
	Bijlage 1 Personeel	47
	Bijlage 2 Online bereik	51

Inleiding

Het jaar in vogelvlucht

En ineens leek alles weer terug bij het 'oude' normaal: in januari 2022 vonden de eerste corona-versoepelingen plaats, in maart vervielen de laatste maatregelen. Het betekende dat onze georganiseerde informatie- en netwerkbijeenkomsten, studiemiddagen, cursussen en workshops weer 'in het echt' konden doorgaan. En deze ondersteuning was hard nodig. Zo bleek uit ons onderzoek onder erfgoedinstellingen dat het grootste deel van de ruim 40.000 vrijwilligers in onze provincie 65 jaar en ouder is. Tel daarbij op de stijgende energieprijzen en krimp van het vrijwilligersbestand tijdens de coronacrisis en de urgentie was – zeker voor ons – duidelijk én concreet. Bij het Erfgoedhuis anticiperen we zo goed mogelijk op deze ontwikkelingen door onze kerntaken te vervullen: zorgen dat erfgoed kan worden behouden, beleefd en benut.

Organisatorische ontwikkelingen

2022 stond ook voor de organisatie in het teken van een terugkeer naar de basis en het werken aan duurzame structuren. Enerzijds het Erfgoedhuis met naast de directeur-bestuurder een team van coördinatoren en de inhoudelijke adviseurs op kantoor, en anderzijds de inspecteurs van de Monumentenwacht: de samenwerking was als een tandem-op-accu, om in termen van duurzaamheid te blijven. Beter op elkaar ingespeeld met grote productiviteit als gevolg.

Ondanks enige wisselingen in het personeelsbestand (zie onder [bijlage 1 – Personeel](#)) bleef hierdoor de basis solide overeind. Of mensen nu thuis werkten of niet: dankzij de revolutie op digitaal gebied was parttime thuiswerken makkelijker dan ooit. Afgesproken daarbij is dat het kantoorpersoneel tenminste 50% van hun werktijd op kantoor is. Dit komt de collegiale samenwerking ten goede.

Onze Digitale Strategie om de interne systemen te actualiseren en beter op elkaar te laten aansluiten kreeg verder gestalte; zo voerden we een weldoordachte opschoning door van ons relatiebeheersysteem en realiseerden we een efficiëntere mappen- en archiveringsstructuur van het bedrijfsnetwerk. De transformatie naar een projectmatige manier van werken werd gemarkeerd met een halfjaarlijkse opfrisdag voor het personeel, gegeven door adviesbureau Berenschot.

Tot slot heeft het Erfgoedhuis afgelopen jaar benut om een meerjarenbeleidsdocument te ontwikkelen, als kader voor onze jaarplannen. Voor welke opgaven staat het erfgoedveld de komende tijd? Welke trends en ontwikkelingen zien we en welke rol kan het Erfgoedhuis daarbij spelen? We gingen met het hele team vraaggericht te werk en belegden ook twee thematafels met raad van toezichtleden en externe stakeholders. Dit proces resulteerde in *Verder met erfgoed: meerjarenbeleidsstrategie 2023-2030*.

Samenwerkingen

Misschien is netwerken vooral een werkwoord: als kennisinstelling hebben wij onze ogen en oren altijd geopend voor mogelijkheden om constructieve samenwerkingen aan te gaan, dus ook in 2022 zetten wij bestaande allianties voort, of gingen we vol vertrouwen nieuwe partnerschappen aan. Erfgoedhuis neemt traditiegetrouw deel aan het landelijk overlegorgaan van erfgoedhuizen, OPEN (zie ook onder [C 2.5](#) - Deelname externe netwerken). Het interprovinciale initiatief [Erfgoedvrijwilliger.nl](https://erfgoedvrijwilliger.nl) maakte – mede dankzij constructief overleg en dito samenwerking in OPEN – zijn tweede volwaardige jaar door. We werkten daarin samen met een gegroeid aantal erfgoedhuizen en -koepels, zodat ook daarin nu alle provincies vertegenwoordigd zijn. Ook verwelkomden we de nieuwe landelijk coördinator voor dit platform, Marloes Stofferis, die onder ons dak kon opereren.

Verder werd door Marielle Hendriks (directeur-bestuurder Erfgoedhuis) een petitie gestart en werd zij uitgenodigd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) om de *intentieverklaring Erfgoedveld onderweg naar Faro* en de *Uitvoeringsagenda Onderweg naar Faro* aan staatssecretaris Uslu aan te bieden. Dit deed zij samen met Martine van Lier (Federatie Instandhouding Monumenten). Overige vermeldenswaardige samenwerkingen onderhielden wij onder meer met: het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), waaraan onze adviseur Digitalisering deelneemt als digitaal erfgoedcoach; het Landelijk Contact Museumconsulenten (LCM); Platform Religieus Erfgoed; de Nederlandse Limes Samenwerking. In het licht van laatstgenoemde een mooi wapenfeit: Erfgoedhuis mocht de tweede landelijke Limesdag naar Zuid-Holland halen, waarin werd stil gestaan bij de werelderfgoedstatus van de Limes. Erfgoedhuis Zuid-Holland is samen met Landschap Erfgoed Utrecht en Erfgoed Gelderland vertegenwoordigd in de Romeinse Limes Nederland.

Activiteiten

Onze kerntaak van behoud, benutten en beleven voeren wij uit door beleidsmakers, historische verenigingen, archieven, musea, scholen, monumentenbeheerders, ondernemers, erfgoedprofessionals en -vrijwilligers te ondersteunen, te verbinden en te inspireren. Voor (kleine) musea, erfgoedinstellingen en hun vrijwilligers boden we hiertoe tal van activiteiten aan. Bijvoorbeeld binnen het traject *Kennis is Kracht*, zoals de cursussen *Storytelling* en *Lokale belangenbehartiging*, de training *Begeleiden van bezoekers*, de workshops *Fondsenwerving* en het *Maken van een podcast*. We ontwikkelden ter ondersteuning cursusvideo's die je op ieder moment kunt terugkijken. Eveneens in 2022 werden er bij de bijeenkomsten van het Museumplatform Zuid-Holland veel tips gedeeld op het gebied van toekomstbestendigheid en relevantie van musea.

Erfgoedhuis ondersteunt gemeenten in het Provinciaal Steunpunt Monumenten, Cultuurlandschap en Archeologie. In 2022 organiseerden we een netwerkbijeenkomst voor gemeentebesturen, een informatiebijeenkomst over het verduurzamen van monumenten, een presentatie van de handreiking *De landgoederenzone langs de kust van Holland in het omgevingsplan* en een bijeenkomst *Archeologie en Waterbodems*. Voor de organisaties die bezig zijn met het online zetten van hun collectie of verhaal biedt Erfgoedhuis advies en ondersteuning aan op het gebied van digitalisering. Zo organiseerden we de cursussen *Het maken van een informatiebeleidsplan*, *Aan de slag met crowdsourcing en citizen science*, *Werken met de Informatieplanner*, *Auteursrecht en Vindbaarheid in Google*. De factsheets die we hiervoor ontwikkelden vonden gretig aftrek via onze website.

In 2022 werd het 350-jarige bestaan van de Oude Hollandse Waterlinie gevierd. Deze iconische geschiedenis werd afgelopen jaar onderdeel van het nieuwe educatieproject Oude Hollandse Waterlinie van het Erfgoedhuis en Kunstgebouw. Ook verscheen het *erfgoedpaspoort Oude Hollandse Waterlinie* en kort erna het *erfgoedpaspoort Atlantikwall*. Ook deze publicaties werden uitgegeven via onze kanalen en waren niet aan te slepen. Dat gold traditiegetrouw ook voor de *Archeologische Kroniek Zuid-Holland*, hét jaarlijkse naslagwerk met de opmerkelijkste vondsten en opgravingen van het voorgaande jaar. Deze editie was onder meer gevuld met een exotische dierenverzameling op het Binnenhof in Den Haag, een bastion in Brielle voor de Opstand tegen de Spanjaarden en graven bovenop graven in de Nieuwe Kerk in Delft.

Onze verhalenwebsite [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl) trok grote bezoekersaantallen bij het publieksevenement *Dag van het Kasteel* op Tweede Pinksterdag. Vijftien Zuid-Hollandse Buitenplaatsen openden de deuren voor het publiek. Erfgoedhuis ondersteunde in de promotie van de buitens binnen de erfgoedlijn Landgoederenzone. Voor diezelfde zone publiceerden we (een deel van) de filmserie *Verhalen van Hollands Buiten*, bijzondere verhalen verteld door direct betrokkenen van buitenplaatsen: de tuinbaas, de huishoudster, de buurtbewoner... Liefhebbers van de Romeinse tijd konden via diezelfde website voortaan tijdreizen met de online applicatie *TimeTravel*, met zes Zuid-Hollandse locaties om digitaal in rond te dwalen. Ook kon het erfgoedminnend publiek zijn hart ophalen met de nieuwe fiets-, wandel- en autoroutes in het spoor van de graven van Holland. Tevens voor dat tijdvak droeg Erfgoedhuis bij aan de organisatie van de *Holland Dag* in Leiden, een symposium met een publieksprogramma vol re-enactment.

"We hebben een blinde vlek voor ons agrarisch verleden," zo trapte cultuurhistoricus Gerard Rooijackers af als eerste in een inspirerende line-up van sprekers op de Erfgoeddag op 4 november. Na het inhoudelijke programma reikte Erfgoedhuis afsluitend aan de Erfgoeddag voor het eerst een prijs uit aan de beste projecten door erfgoedvrijwilligers binnen onze provincie: Streekmuseum Krimpenerwaard (juryprijs) en Gemeente Brielle (publieksprijs). En bleef het nog lang onrustig..

Financiën

In dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de boekjaarsubsidieprestaties in 2022 zoals beschreven in het jaarplan *Beter met erfgoed*. Deze prestaties en het verloop ervan gedurende het jaar worden van te voren en tussentijds afgestemd met de betrokken provinciale erfgoedambtenaren. Het Erfgoedhuis ontvangt een structurele boekjaarsubsidie voor de beleidsperiode 2020-2023. In 2022 bedroeg de provinciale subsidie 1.984.696 euro, en daarmee 49% van onze totale inkomsten (in 2021: 63%). De overige 51% werd verdiend met incidentele projectgelden voor diensten en opdrachten van zowel publieke als private financiers, zoals gemeenten, fondsen, erfgoedinstellingen en (particuliere) monumenteneigenaren. De substantieel hogere eigen inkomsten in 2022 zijn toe te schrijven aan het penvoerderschap dat Erfgoedhuis op zich nam met betrekking tot een omvangrijk interprovinciaal project rondom erfgoedvrijwilligersondersteuning. De inkomsten uit dit project waren niet begroot.

Boekjaaruren voor de provinciale taken

De provinciale subsidie in 2022 voor het Erfgoedhuis bedroeg in totaal 1.984.696 euro. Daarvan was 1.784.696 euro boekjaarsubsidie, inclusief een subsidie van het Rijk met betrekking tot de Monumentenwacht. Dankzij deze rijkssubsidie brengt de Monumentenwacht een gereduceerd inspectietarief voor rijksmonumenten in rekening. De boekjaarsubsidie is vermeerderd met een begroting-projectsubsidie (amendementsgelden) van 200.000 euro. Daarnaast ontving het Erfgoedhuis in 2022 projectsubsidies van de provincie waarvoor sommige uren van de medewerkers ten laste kwamen van de boekjaarsubsidie. In totaal zette het Erfgoedhuis 19.979 uren (15% meer dan begroot) in voor activiteiten en projecten die met de boekjaarsubsidie konden worden gerealiseerd. Het betrof 74% van het totaal aan inzetbare uren (2021: 70%). In die uren zijn adviseurs-uren en uren voor ondersteuning inbegrepen. De overige ureninzet is besteed aan betaalde opdrachten.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
Totaal aantal uren boekjaarsubsidie 2022	17.350	19.979	115

A

Beleidsgerichte informatie en beleidsgericht onderzoek

Dit betreft alle activiteiten die er op zijn gericht overheden en erfgoedorganisaties te voorzien van actuele en voor de beleidsontwikkeling relevante kennis en informatie, alsook onderzoek te verrichten naar nieuwe beleidsgebieden en kennislacunes zodat overheden en erfgoedorganisaties beter geëquipeerd hun werk kunnen doen.

A.1 BELEIDSGERICHTE INFORMATIE

A.1.1 Provinciaal Steunpunt Monumenten, Cultuurlandschap en Archeologie

Een medewerker van het Steunpunt is toegevoegd aan het Monumententeam van provincie Zuid-Holland en neemt met regelmaat deel aan het teamoverleg. Daarnaast is er tweemaal per jaar een overleg met het cluster Archeologie van de provincie Zuid-Holland. Doel van deze contacten is om elkaar te informeren, afstemming te vinden en gebruik te maken van elkaars expertise en kennis.

Gemeenten

In 2022 werden werkbezoeken afgelegd bij veertien gemeenten, waarvan tien nog digitaal vanwege de beperkingen ten gevolge van corona. Er werd gesproken met medewerkers erfgoed van de gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Delft, Goeree-Overflakkee, Gorinchem, Hellevoetsluis, Hendrik-Ido-Ambacht, Kaag en Braassem, Krimpen aan den IJssel, Papendrecht, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Zoetermeer en Zuidplas. Door de gesprekken wordt een beeld verkregen van de stand van zaken van het gemeentelijke erfgoedbeleid, worden actuele ontwikkelingen besproken en wordt de ondersteuningsbehoefte opgehaald. In het verlengde van de bezoeken worden vragen beantwoord en zo nodig adviezen gegeven over gesignaleerde knelpunten.

Gedurende heel 2022 konden gemeenten een beroep doen op de helpdesk van het Steunpunt en werden op die manier voorzien van de benodigde informatie en adviezen. Relevante nieuwsfeiten worden gedeeld via de verschillende nieuwsbrieven die het Erfgoedhuis uitbrengt en via de online platforms.

Personele bezetting

Gedurende 2022 was er door personeelsverloop bij het Erfgoedhuis sprake van een onderbezetting bij het Steunpunt op de terreinen archeologie (vijf maanden) en ruimtelijke erfgoedzorg (zes maanden). Hierdoor hebben de informatiebijeenkomsten over kerkenvisies en toezicht en handhaving niet plaatsgevonden.

Informatiebijeenkomsten

Archeologie en Waterbodems

Deze bijeenkomst vond plaats op 12 mei in het Droogdok Jan Blanken in Hellevoetsluis en stond in het teken van verschillende beleids- en uitvoeringsaspecten van archeologisch erfgoed onder water: van Thijs Coenen (RCE) over het Rijksprogramma voor maritiem erfgoed tot Maaike Sier, Astrid Schoonhoven en Dimitri Schiltmans van Gemeente Rotterdam over waterbodemarcheologie in gemeentelijke bestemmingsplannen. Onder leiding van dagvoorzitter Nathalie Vossen is verder aandacht geschonken aan de uitvoering van archeologisch onderzoek onder water en de publieke ontsluiting daarvan. De bijeenkomst kwam tot stand door een samenwerking van het Erfgoedhuis met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Van de 29 deelnemers waren vooral ambtenaren van gemeenten uit het zuidelijke deel van onze provincie aanwezig. De bijeenkomst diende als opmaat voor het stimuleren van gemeentelijk beleid voor maritieme archeologie..

Omgevingswet

Voor gemeenten in de landgoederenzone in Noord- en Zuid-Holland hebben de beide Steunpunten samen *De Landgoederenzone langs de kust van Holland in het omgevingsplan. Handreiking voor gemeenten* geschreven. De handreiking werd op 31 mei in het koetshuis van Kasteel Keukenhof in Lisse gepresenteerd aan de 27 aanwezige deelnemers. Naast een toelichting op de handreiking, zijn er werksessies gehouden waarin ambtenaren met elkaar aan de slag gingen met het borgen van de kernkwaliteiten van de landgoederenzone in het omgevingsplan.

Energietransitie en monumenten

Op 1 december organiseerde het Erfgoedhuis een informatiebijeenkomst over het verduurzamen van monumenten voor gemeenteambtenaren. Deze bijeenkomst vond plaats in Museum de Lakenhal te Leiden. Er waren presentaties van Hans de Witte (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), Riens-Anne Slotema (gemeente Leiden) en Nelleke Manschot & Martin Netten (gemeente Gouda). De bijeenkomst was gericht op de beleidsontwikkelingen en regelingen die gemeenten hebben opgesteld voor het verduurzamen van monumenten. Er waren 68 deelnemers aanwezig met een varia aan functies binnen erfgoed en vastgoed.

A.1.2 Erfgoed als onderdeel van de culturele infrastructuur

Cultuur en erfgoed maken beide onderdeel uit van de culturele infrastructuur van Zuid-Holland. Om ambtenaren van deze beleidsvelden met elkaar kennis te laten maken en onderlinge synergie te bewerkstelligen, is op 13 april een netwerkbijeenkomst voor beleidsmakers cultuur en erfgoed georganiseerd. De bijeenkomst kwam tot stand door een samenwerking van het Erfgoedhuis met Kunstgebouw, provincie Zuid-Holland en de gemeente Gorinchem. In theater Peeriscoop in Gorinchem kwamen 66 deelnemers uit 29 Zuid-Hollandse gemeenten een middag bijeen.

A.1.3 Studiebijeenkomst agrarisch erfgoed

Op 18 mei organiseerde het Erfgoedhuis in samenwerking met provincie Zuid-Holland *Boerenbont: bijeenkomst voor agrarisch erfgoed in Zuid-Holland* bij cultuurkerk Op Hodenpijl in Schipluiden. Tijdens de bijeenkomst kwamen eigenaren van rijks- en gemeentelijke agrarische monumenten en andere belanghebbenden bij agrarisch erfgoed samen om elkaar te ontmoeten en kennis te delen. Onder leiding van Mariëtte Hendriks, directeur-bestuurder van Erfgoedhuis, werd de middag ingevuld met presentaties van (ervarings-) deskundigen Esther Quartel (boerderij Mariënhof in Westmaas), Nico Rodenburg (de Brielse Boer in Zwartewaal) en Amanda Rooseboom (Erfgoedhuis), een gesprek met de aanwezigen en een rondleiding over de levende buitenplaats. Het doel: om het waardevolle agrarisch erfgoed in Zuid-Holland te behouden en benutten en de aanzet te geven tot realisatie van een platform agrarisch erfgoed in Zuid-Holland. Er waren 75 deelnemers.

A.2 BELEIDSGERICHT ONDERZOEK

A.2.1 Immaterieel erfgoed in Zuid-Holland

Afgelopen jaar zijn we blijven investeren in onderhoud en uitbreiding van ons netwerk met immaterieel erfgoedorganisaties en hebben we een start gemaakt met het in kaart brengen van Zuid-Hollandse streektaal en dialect. Over deze laatste thema's organiseerden we op 20 oktober in Delft een inspiratiebijeenkomst met presentaties van het Meertens Instituut, Streekmuseum Goeree-Overflakkee en lokale dialectkenners. Aan de door gedeputeerde De Zoete op toepasselijke wijze – in het Westlands dialect – geopende bijeenkomst namen ruim zestig personen deel. Ook publiceerden we op onze website geschiedenisvanzuidholland.nl een thema Streektaal, met informatie over de specifieke kenmerken van Zuid-Hollandse dialecten en een overzicht van relevante dialectorganisaties.

A.2.2 Voortgaand onderzoek naar het leven en werken op de molen

De werkzaamheden die het Erfgoedhuis de afgelopen jaren heeft verricht ten aanzien van onderzoek naar molens, concentreerden zich op de Zuid-Hollandse poldermolen. In 2022 hebben we de onderzoeksonderwerpen uitgebreid in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. We stelden hiertoe een onderzoeksagenda op. Het doel: meer onderwerpen verzamelen, onderzoek stimuleren en bekendheid geven aan al bestaand onderzoek.

In 2022 publiceerden we ook een [Toolkit](#) over de opzet en uitvoering van oral history-projecten via de Erfgoedhuis-website. De kit is speciaal ontwikkeld voor het molenveld, zodat vrijwilligers zelf aan de slag kunnen met het verzamelen van verhalen en kennis rond molens.

Op 12 oktober verzorgden we de webinar *Oral History & Mills* voor het International Mills Network. In deze sessie deelden we de resultaten van het project *Molenverhalen* met een internationaal publiek. Op 21 december gaven we een lezing over het molenerf voor de Historische Vereniging Rijswijk.

A.2.3 Erfgoed en toerisme duurzaam verbinden – onderzoek naar kansen

In 2022 verrichtte Erfgoedhuis het uitgestelde onderzoek naar de mogelijkheden om erfgoed in te zetten bij toerismebeleid, waaraan vooral kleinere musea en gemeenten in het buitenstedelijk gebied behoefte hebben. In afstemming met bureau Cultuur en Vrije Tijd van de provincie legden wij vervolgens contact met de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Krimpenerwaard en Westvoorne.

We onderzochten via een kwalitatieve methode hoe erfgoed en toerisme elkaar meer kunnen versterken. De gesprekken resulteerden in een intern rapport voor provincie en bevroegde gemeenten en een handreiking met tips, achtergrondliteratuur en

voorbeelden. Laatstgenoemde stelden we beschikbaar als gratis download op de site van het Erfgoedhuis, zodat ook andere gemeenten er hun voordeel mee kunnen doen.

A.2.4 Kerkenvisie en kerkelijke gemeenschappen

Samen met de gemeente Rotterdam en Verhalenhuis Belvédère startten we in 2021 een pilotproject om verhalen te verzamelen van twee Rotterdamse gebedshuizen die met sluiting worden bedreigd. Voor de kerk Het Steiger is van de verzamelde verhalen een luistervoorstelling gemaakt. Deze voorstelling vond plaats op 20 mei. Het bijbehorende boekje Steigerverhalen werd aan wethouder Said Kasmi overhandigd tijdens het Rotterdamse evenement *Heilige Huisjes*.

We zijn in 2022 begonnen met het opstellen van een pagina voor de Erfgoedhuis-website, waarbij we aandacht vragen voor de immateriële aspecten van kerkgebouwen. We richten ons specifiek op kerken en gebedshuizen die naar verwachting gaan sluiten. Met de pagina bieden we ondersteuning bij het borgen van immaterieel erfgoed van geloofsgemeenschappen, mede ten behoeve van Kerkenvisies. Ook komen voorbeelden van projecten aan bod, zoals eerdergenoemde pilot in samenwerking met de gemeente Rotterdam en Verhalenhuis Belvédère. De pagina is in het eerste kwartaal van 2023 gereedgekomen.

A.2.5 Erfgoed en inclusie

In 2022 hebben we een behoeftenonderzoek opgezet om historische verenigingen te bevragen over de stand van zaken met betrekking tot hun ledenbestand, uitdagingen waar zij tegenaan lopen en in hoeverre zij bezig zijn met thema's als diversiteit en inclusie. Duidelijk werd dat verenigingen met diverse uitdagingen kampen, waarvan met stip bovenaan het vinden van een jonger en meer divers ledenbestand. Veel verenigingen gaven daarnaast aan behoefte te hebben aan meer uitwisseling met anderen. In opvolging hierop organiseert Erfgoedhuis daarom in 2023 een netwerkdag historische verenigingen Zuid-Holland.

A.2.6 Archeologie en publieksbereik

Het aankomende verdrag van Faro brengt mogelijk een verschuiving in de verhoudingen tussen de professionele archeoloog, de vrijwilliger en het brede publiek met zich mee. Ook voor het Erfgoedhuis betekent dit een nieuwe rolverdeling. 2022 stond in het teken van verkenning van deze transitie. Onze adviseurs woonden verschillende bijeenkomsten en werksessies over archeologie en Faro bij. Ook zijn er voorbereidingen getroffen voor een onderzoek naar archeologie en Faro in Zuid-Holland, dat in 2023 wordt uitgevoerd onder leiding van adviseurs archeologie van het Erfgoedhuis.

A.2.7 Onderzoek naar vrijwilligers

Hoeveel vrijwilligers zetten zich in Zuid-Holland in om erfgoed door te geven aan volgende generaties? Het Erfgoedhuis voerde hiernaar een onderzoek uit met onderzoeksbureau Het PON & Telos. Uitkomsten: in 2021 zetten ruim 40.000 vrijwilligers zich in voor erfgoed in Zuid-Holland. Het merendeel, ruim 37.000 vrijwilligers, zette zich actief in op het vlak van het materieel erfgoed. De belangrijkste motivatie van vrijwilligers was 'om erfgoed door te geven aan volgende generaties' en 'om een historisch verhaal te vertellen'. Tot slot bleek uit het onderzoek dat de impact van de coronacrisis op het vrijwilligersbestand beperkt was voor erfgoedorganisaties. Wel zag een zesde (14%) van de organisaties in die periode hun vrijwilligersbestand met meer dan de helft teruglopen.

Inmiddels wordt het onderzoek met steun van het ministerie van OCW uitgerold naar alle andere provincies, zodat een landelijk dekkend beeld ontstaat van de inzet van vrijwilligers in de erfgoedsector en dit kan bijdragen aan gerichte (beleids)acties om erfgoedvrijwilligers nog beter te ondersteunen.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
A Beleidsgerichte informatie en beleidsgericht onderzoek	3.187	4.134	129

Toelichting

Voor onderdeel A.2.3 Erfgoed en toerisme duurzaam verbinden is op verzoek van gedeputeerde De Zoete extra inzet gepleegd. Dit resulteerde in een overschrijding van 362 uur. In het Jaarplan 2022 was Archeologie en publieksbereik (A.2.6.) als speciaal aandachtsgebied opgenomen vanuit de behoefte hier meer inzet dan voorheen op te plegen. De ondernomen oriëntatie op dit specifieke taakveld vergde zo'n 650 uur meer dan was voorzien. Het aantal gereserveerde uren voor dit thema is in het Jaarplan 2023 naar boven toe bijgesteld.

B

Beheer, behoud en ontsluiting van erfgoedcollecties

Beheer, behoud en ontsluiting van erfgoedcollecties zijn onontbeerlijk voor het beschikbaar houden van erfgoed voor de samenleving.

De activiteiten zijn erop gericht om ondersteuning te bieden aan het Zuid-Hollandse erfgoedveld en hun taak dienaangaande optimaal uit te voeren (indirect). Daarnaast voert Erfgoedhuis zelf een aantal taken uit op het gebied van het ontsluiten van erfgoedcollecties.

B.1 DIGITALISERING ERFGOEDCOLLECTIES ZUID-HOLLAND

Samen werken we aan een netwerk van verbonden digitaal erfgoed dat goed vindbaar is voor gebruikers. Hiervoor hebben we in 2022 verschillende cursussen georganiseerd, zoals over het schrijven van een informatiebeleidsplan, de valkuilen van auteursrecht en het Google-vriendelijk maken van je website.

Bovendien brachten we erfgoedorganisaties per regio met elkaar in contact, langs de lijnen van gemeenschappelijke uitdagingen. Ook voorzagen we een groeiende aantal organisaties van advies op maat.

We ontwikkelden verschillende kennisproducten om het veld te ondersteunen, zoals twee factsheets over het registreren van (museum)objecten en twee cursusvideo's over het betrekken van het digitale publiek en het gebruik van termen in collectieregistratie. Tot slot is er een e-learning ontwikkeld over het opschonen van data, met behulp van het programma OpenRefine.

B.2 ARCHEOLOGIEHUIS ZUID-HOLLAND

Het Erfgoedhuis coördineert de totstandkoming van wisseltentoonstellingen in het Archeologiehuis Zuid-Holland. De tentoonstelling over osteoarologie, *Oude botten, nieuwe verhalen*, die in 2021 werd ingericht, is vanwege de coronapandemie verlengd tot mei 2023. Deze expo trok 72.804 bezoekers in 2022. Ook in dat jaar startte de voorbereiding van de volgende tentoonstelling: *Strijd in de Graventijd*. Proos Archeologie en TGV Teksten en Presentatie leveren de inhoud aan en het laatstgenoemde bedrijf verzorgt ook de vormgeving en realisatie van de tentoonstelling. De AWN Rijnstreek verzorgt in samenwerking met het Archeon het bijbehorende educatieve materiaal. De tentoonstelling opent in mei 2023.

B.3 PROVINCIALE COLLECTIE ZUID-HOLLAND

Jaarlijks brengen we de provinciale collectie van de provincie Zuid-Holland bij het erfgoedveld onder de aandacht. In 2022 hebben we aandacht besteed aan de sporen van de trekvaarten in het archief.

Met onder meer een presentatie van de samenstellers van *De atlas van de trekvaarten* en van de provincie-archivaris. De bijeenkomst werd afgesloten met een rondleiding langs de kaartencollectie in het depot van het Nationaal Archief door provincie-archivaris

Peter Diebels, een toelichting op de kaartencollectie door cartograaf Ron Guleij, en een rondleiding langs de tentoonstelling over de geschiedenis van Curaçao door medewerker educatie Laurindo Andrea.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
B Beheer, behoud en ontsluiting van erfgoedcollecties	1.300	1.207	93

C

Debat en reflectie

Om in te kunnen spelen op het steeds evoluerende en veranderende beleidsveld is het nodig het debat te voeren en te reflecteren op de ontwikkelingen, en vast te stellen wat dit betekent voor de visie op en omgang met erfgoed. De activiteiten hiertoe worden georganiseerd voor de achterban van het Erfgoedhuis of zijn gericht op het functioneren van het Erfgoedhuis in provinciale, nationale en internationale netwerken, waardoor we beter in staat zijn onze doelgroepen te bedienen.

C.1 ACTIVITEITEN EN NETWERKEN VOOR DE BREDE ACHTERBAN

C.1.1 Jaarlijkse Erfgoeddag

De jaarlijkse Erfgoeddag werd op 3 november 2022 gehouden bij Museumpark Archeon in Alphen aan den Rijn. Thema was Geschiedenis voor de toekomst: hoe houden we erfgoed en geschiedenis ook voor nieuwe generaties en groepen interessant en beleefbaar?

Tijdens het dagprogramma gaven specialisten als Gerard Rooijackers (cultuurhistoricus), Anita Blom (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), Jona Lendering (wetenschapsjournalist) en Merel van der Vaart (Stedelijk Museum Schiedam) vorm en inhoud aan het thema.

Er waren ruim 220 mensen naar de Erfgoeddag gekomen. De aanwezige deelnemers beoordeelden het evenement na afloop als 'goed' en 'interessant'. De plenaire onderdelen van de Erfgoeddag waren ook via een livestream te volgen en zijn te raadplegen via het YouTube-kanaal van het Erfgoedhuis.

Bijna alle medewerkers van het Erfgoedhuis zetten zich op enig moment in voor de Erfgoeddag en waren ook aanwezig op de dag zelf, met directeur Marielle Hendriks als dagvoorzitter en moderator. De Erfgoeddag is dan ook voor het Erfgoedhuis als geheel een van de voornaamste netwerkbijeenkomsten, waar contacten met het veld en onze achterban worden gelegd en onderhouden. De Erfgoeddag werd binnen het budget gerealiseerd. Wel werd het van tevoren gereserveerde aantal werkuren overschreden. Voor 2023 zal dit aantal uren worden bijgesteld.

Erfgoedparel

Tijdens de Erfgoeddag op 3 november werden voor het eerst de Erfgoedparels uitgereikt. Deze nieuwe, tweejaarlijkse Zuid-Hollandse erfgoedvrijwilligersprijs, gaat naar bijzondere, verbindende en inspirerende projecten die tot stand komen dankzij de inzet van vrijwilligers. De prijs was een initiatief van Erfgoedhuis Zuid-Holland en werd mede mogelijk gemaakt door de provincie Zuid-Holland. De eerste editie werd gewonnen door Streekmuseum Krimpenerwaard met het project Istoristori Maluku (juryprijs) en Gemeente Brielle met de herbestemming van het kruitmagazijn op de vesting van Brielle (publieksprijs), met lof van de jury voor respectievelijk het succesvol betrekken van een nieuwe erfgoedgemeenschap en de mate van participatie door vrijwilligers. Beide winnaars ontvingen hiervoor – naast de eer – een speciaal ontworpen beeld en een geldbedrag van € 2.000,-. De uitreiking, ingeleid door juryvoorzitter en lid van de Provinciale Staten Arjan Witte, was een succes op meerdere fronten: Erfgoedhuis liet zich zien als verbindende, richtinggevende partij en de projecten, vrijwilligers en erfgoedinstellingen in kwestie wisten zich – winnaar of niet – gezien en gekend in hun waardevolle inspanningen om erfgoed te behouden, benutten en beleefbaar te maken. Op de dag zelf betekende de uitreiking bovendien een welkome feestelijke afsluiting én een smakelijk aperitief voor de netwerkborrel.

C.1.2 Jaarlijkse Vrijwilligersdag

Het is inmiddels een mooie traditie: de jaarlijkse Vrijwilligersdag samen met de Groene Motor om vrijwilligers in erfgoed en groen te bedanken voor hun inzet. Dit jaar organiseerden we deze feestelijke dag op 17 juni op drie locaties voor in totaal 151 erfgoed- en groenvrijwilligers: Museumpark Archeon (Alphen aan den Rijn), Hofstede Lust & Last (Sommelsdijk) en Museum Rijswijk (Rijswijk). De aanwezigen in Rijswijk, het onderdeel waar Erfgoedhuis voor tekende, namen deel aan een lunch, borrel en dagprogramma met rondleidingen en diverse workshops over ambachten, zoals papierknippen, viltten en boekbinden.

C.1.3 Jaarlijkse netwerkdag archeologie

Erfgoedhuis organiseert elk jaar een netwerkdag voor iedereen met interesse in archeologie. De Netwerkdag stond dit jaar in het teken van osteoarcheologie: archeologisch onderzoek naar botten en tanden van mensen. Rachel Schats (Universiteit Leiden), Steven Jongma (gemeente Delft), Tim de Ridder (gemeente Vlaardingen) en Evert van Ginkel (TGV teksten en presentatie) gaven presentaties over actueel historisch en archeologisch onderzoek. De dag werd afgesloten met een discussie tussen de sprekers en de zaal over de huidige regelgeving omtrent het opgraven van - en omgaan met - menselijke resten. Duidelijk is geworden dat dit een precaire aangelegenheid is: als archeoloog moet je daarom rekening houden met verschillende waarden, meningen en belangen, zo was een van de conclusies. Aan de dag namen zeventig bezoekers deel. In een evaluatie werd de bijeenkomst door hen beoordeeld als informatief, afwisselend en inspirerend.

C.1.4 Netwerk vrijwilligers in de archeologie

Een van de twee netwerkbijeenkomsten is dit jaar niet doorgedaan vanwege onderbezetting in het personeelsbestand. Deze is daarom verplaatst naar 2023. Tijdens de bijeenkomst die plaatsvond op 23 juni gaf onderzoeker Joost Vorst de presentatie *De Herkomst van de Makers van Holland ten tijde van de Grote Ontginning tussen 900 en 1300*. Ook zijn recente ontwikkelingen en behoeften onder de vrijwilligers uitgewisseld. Zo werd de wens geformuleerd om een digitaal platform in het leven te roepen ten behoeve van de uitwisseling tussen de groepen vrijwilligers. Het Erfgoedhuis onderzoekt de urgentie en (on)mogelijkheden.

C.1.5 Themabijeenkomst en netwerkdag Molennetwerk

De themabijeenkomst vond plaats op 21 april in Gorinchem, werd bijgewoond door 36 deelnemers en richtte zich voornamelijk op verschillende vormen van onderzoek. Zo waren er presentaties over interieurinspecties van molens door molenmaker Jesse in 't veld (Stichting "Restauratie Werkplaats Schiedam"), molenpaspoorten door bestuurder Herman van Santen (SIMAV), jeugdmolens door molenspecialist Gerard Troost (RCE) en bespraken we plenair de onderzoeksagenda. Twee molens in Gorinchem konden worden bezocht: molen Nooit Volmaakt en molen De Hoop.

De netwerkdag vond op 25 november plaats in Boskoop en had als onderwerp de keten boer – molenaar – (afzet)markt. Diverse sprekers, onder wie Arjo Klok (Dick Klok Cultuurtechniek), Maarten Dolman (Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde), Leo Maat (voorzitter Stichting Korenmolen De Eendracht) en molenaar Bjorn Jannink vertelden over hun ervaringen binnen deze keten. Daarnaast is door Mark Ravesloot (PZH), projectadviseur Debby Davidse en Ellen Steendam (Erfgoedhuis) aandacht besteed aan het tienjarig bestaan van Molennetwerk Zuid-Holland. De aanwezigen werden bevraagd over hun ideeën voor het netwerk in de komende tijd. In de middag werden twee korenmolens bezocht: De Eendracht in Alphen aan den Rijn en De Haas in Benthuizen. Aan de bijeenkomsten namen 102 mensen deel.

C.1.6 Lustrumconferentie voor historische verenigingen

De aanleiding voor het organiseren van een lustrumconferentie was het 85-jarig bestaan van vereniging Delfia Batavorum in 2020. De bijeenkomst is in dat jaar en ook in het daaropvolgende jaar niet doorgegaan vanwege de coronapandemie. De conferentie was door Erfgoedhuis wederom opgenomen in het Jaarplan 2022, maar de initiatiefnemer – Delfia Batavorum – besloot af te zien van de bijeenkomst

C.2 ACTIVITEITEN EN NETWERKEN VOOR ERFGOEDPROFESSIONALS

C.2.1 Netwerkbijeenkomsten gemeentelijke en regionale archeologen

Twee van de drie netwerkbijeenkomsten zijn dit jaar niet doorgegaan vanwege onderbezetting in het personeelsbestand. De bijeenkomst die online plaatsvond droeg als titel *Provinciale beleidscommissie archeologie: nut en noodzaak?*. Tijdens de discussie zijn drie stellingen behandeld over de oprichting van een provinciale beleidscommissie en de invulling hiervan. Hieruit kwam naar voren dat de commissie het meest van nut zou zijn wanneer deze zich toespitst op het vormen van integraal, kwalitatief, synthetiserend onderzoek en beleid, en dat ze toeziet op publieksbereik en -participatie.

C.2.2 Werkzaamheden Molennetwerk Zuid-Holland

Erfgoedhuis dient als vraagbaak voor het molenveld als het gaat om vragen zoals publieksbereik (doelgroepen), vrijwilligersbeleid, de molenbiotoop en onderzoek. De activiteiten van het Molennetwerk en van molenorganisaties in de provincie zijn via verschillende media gecommuniceerd met de achterban. Ook zijn zo de molens in Zuid-Holland bij een breed publiek onder de aandacht gebracht.

Vanwege het tienjarig bestaan van het Molennetwerk is de molenachterban bevraagd over ervaringen met voorgaande initiatieven van het netwerk en wensen voor de komende tijd. Dit wordt meegenomen in de activiteiten van het netwerk.

Om molenvrijwilligers handvatten te geven zelf aan de slag te gaan met het ophalen van verhalen, hebben we een cursus *Oral History* voor het molenveld georganiseerd. We ondersteunden de deelnemers vervolgens met het uitvoeren van hun onderzoek, waarbij we ons concentreerden op de korenmolen.

C.2.3 Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen

Ook in 2022 ondersteunde het Erfgoedhuis de Kring van Zuid-Hollandse Archivarissen in haar doelstellingen. Zo kwam de Kring bij elkaar tijdens verschillende bestuursvergaderingen en algemene ledenvergaderingen. Het jaar werd afgesloten met een culturele ontmoeting in het Dordrechts Museum.

C.2.4 Museumplatform Zuid-Holland

Aan het Museumplatform nemen 85 instellingen deel. Het Erfgoedhuis organiseert voor hen bijeenkomsten en geeft hen advies. Dit betrof veertig adviezen in 2022. Het afgelopen jaar werd gekenmerkt door herstel na alle lockdowns en het vertrek van vrijwilligers. Deelnemende musea geven aan urgentie te voelen meer inclusief te werk te gaan bij het werven van vrijwilligers, een breder bezoekerspubliek te trekken en om de collectieverhalen vanuit meer verschillende perspectieven te vertellen. In dit licht organiseerden we twee kennisbijeenkomsten – op 31 maart in Museum Sophiahof Den Haag en op 11 oktober in het Vlaardings Museum – met als sprekers onder anderen Alida Ambachtsheer (Museum de Koperen Knop), Dieuwertje Wijsmuller (CreativeCultureConsultancy), Frank de Hoog (Museum Vlaarding) en conservator Lucinda Timmermans (Zilvermuseum). Er werd genetwerkt en gedeeld, en uit het veld kregen we ook terug hoezeer dit werd gewaardeerd. Aan de bijeenkomsten in 2022 namen ongeveer 120 musea deel.

C.2.5 Deelname externe netwerken

Erfgoedhuis biedt al vele jaren ondersteuning aan *Holland. Historisch Tijdschrift*, dat viermaal per jaar verschijnt en wordt gemaakt door jonge academici onder leiding van hoofdredacteur Arjan Nobel. Erfgoedhuis-medewerker Ad van der Zee vervulde vanaf 2015 de rol van stichtingsvoorzitter, maar is deze zomer reglementair afgetreden. Hij blijft deel uitmaken van de redactie.

Het Historisch Platform Gouda reikt eens in de drie jaar de Ignatius Walvisprijs uit voor het beste artikel over regionale Goudse geschiedschrijving. Namens het Erfgoedhuis zit Ad van der Zee in de jury, die onder voorzitterschap staat van de voormalig archivaris Yvonne Bos-Rops. De prijs werd in november 2022 uitgereikt aan vrijetijdshistoricus André Hoogendijk.

Het netwerk WaterHeritage bestaat al geruime tijd, maar wil zijn werkterrein verruimen en bestaande samenwerkingen intensiveren, ook met het Erfgoedhuis. Het Erfgoedhuis droeg daarom bij aan een bijeenkomst over maritiem erfgoed in november 2022 in Delft.

Het Erfgoedhuis nam deel aan de bestuursvergaderingen met het Landelijk Contact Museumconsulenten (LCM). Het LCM werkt samen met de koepel van erfgoedhuizen OPEN (Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland), en is verbonden met het Netwerk Digitaal Erfgoed, de Nederlandse Museumvereniging, het Museumregister en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Zodoende werd kennis vanuit de landelijke netwerken gedeeld met de Zuid-Hollandse achterban, en werd de website museumconsulenten.nl gecompleteerd met een spoorboekje voor digitalisering en een collectiestappenplan.

Ook ten behoeve van kennisdeling en professionalisering, en de hieruit voortkomende meerwaarde van het Erfgoedhuis voor de eigen achterban, namen we deel in onder andere het landelijk netwerk Provinciale Steunpunten Cultureel Erfgoed, OPEN, NOORA en het AVA Netwerk.

In het afgelopen jaar zijn via OPEN diverse samenwerkingsprojecten gerealiseerd met landelijke cofinanciering, met name op het vlak van vrijwilligersondersteuning, toegankelijkheid en digitalisering van erfgoed. Als belangrijkste wapenfeiten werd het online platform erfgoedvrijwilliger.nl doorontwikkeld, zijn er in alle provincies inmiddels erfgoedparticipatiecoaches actief, is een samenwerking op het vlak van e-learning met de Erfgoed Academie opgezet en is er in navolging van het pilot-onderzoek *Zuid-Hollandse erfgoedvrijwilligers in beeld*, dat in 2022 verscheen, een start gemaakt met de uitrol hiervan naar alle andere provincies. Ook werd er in alle provincies gestart met het programma *Online Ontmoeten en Ontwikkelen* met hulp van het Fonds Cultuurparticipatie. Een programma - met een looptijd tot medio 2023 - voor het online delen van informatie, geven van ondersteuning, elkaar (online en offline) ontmoeten, en voor participatie en immaterieel erfgoed. Voor het eerst sinds het bestaan van het informele netwerk van provinciale erfgoedhuizen OPEN zijn alle provincies hierin vertegenwoordigd.

Erfgoedhuis is vanuit OPEN lid van het landelijke Erfgoedplatform van belangenvereniging voor de hele culturele en creatieve sector Kunsten '92. Op regelmatige basis overlegt dit platform over actuele trends en ontwikkelingen in het brede erfgoedveld. Mariëtte Hendriks schreef in dat verband mee aan het erfgoedpamflet ter voorbereiding van de Provinciale Statenverkiezingen in 2023, sprak bij de introductiebijeenkomst voor staatssecretaris Uslu vanuit de erfgoedsector en was initiatiefnemer van de [Intentieverklaring Erfgoedveld onderweg naar Faro](#) die door ruim 80 erfgoedinstellingen en overige betrokken organisaties werd ondertekend. Ook interessant is dat naast vertegenwoordigers van publieke en private erfgoedinstellingen ook publieke en private fondsen en overheden elkaar binnen dit platform treffen.

Het Erfgoedhuis neemt deel aan een driejaarlijks digitaal overleg tussen adviseurs beheer en behoud van collecties in de verschillende provincies en in Vlaanderen. Dit initiatief is in 2020 gestart, toen het mogelijk werd om digitaal met collega's verder weg kennis en ervaring uit te wisselen. In dit overleg komen onderwerpen aan de orde als duurzaam collectiebeheer en veiligheid van erfgoed.

Het Erfgoedhuis was afgelopen jaar initiatiefnemer voor een Nederlands-Vlaamse uitwisseling van gedachten over veiligheids- en calamiteitenrisico's rondom erfgoed. Indien zich een natuurramp of andere calamiteit voordoet, zoals in de zomer van 2021 in Limburg, is het van belang dat erfgoedinstellingen in nauw contact staan met hulpverleners en coördinerende overheden. De ervaring van Vlaamse en Nederlandse collega's werd gedeeld via vertegenwoordigers van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium in Brussel, de RCE en collega's van het Huis voor de Kunsten Limburg.

Tenslotte heeft het Erfgoedhuis zitting in het bestuur van The International Molinological Society (TIMS). Dit is wereldwijd de enige organisatie die zich op internationaal niveau bezighoudt met historische wind- en water- en door dieren aangedreven molens. Hiermee wordt de aansluiting op de internationale ontwikkelingen binnen het vakgebied geborgd.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
C Debat en reflectie	2.614	3.373	129

Toelichting

De jaarlijkse Erfgoeddag (C.1.1) bleef binnen budget maar bleek te laag begroot wat betreft de uurinvestering. Dat kostte 450 uur meer dan voorzien. Op het onderdeel Werkzaamheden Molennetwerk is 281 uur te veel besteed. Dit werd veroorzaakt door de uren die zijn besteed aan het tienjarig bestaan van het netwerk, het verzorgen van een cursus *Oral History* in het kader van Molenverhalen en de herziening van het cursusboekje *Molengids*.

D

Collectieve vertegenwoordiging en promotie van het Zuid-Hollandse erfgoed

Dit zijn alle activiteiten die erop gericht zijn om het erfgoedlijnenbeleid van de provincie Zuid-Holland te ondersteunen en in meer algemene zin het erfgoed in de provincie Zuid-Holland te promoten en voor het publiek toegankelijk te maken (in print en digitaal).

D.1 COMMUNICATIE EN PR-WERKZAAMHEDEN

Onze communicatiewerkzaamheden waren gericht op het informeren, binden en activeren van onze doelgroepen. Het zwaartepunt hiervoor ligt online: onze twee centrale websites (corporate website erfgoedhuis-zh.nl en verhalenwebsite geschiedenisvanzuidholland.nl) fungeren hierbij als belangrijkste kanalen. Het aantal sessies voor beide sites kwam uit op respectievelijk 60.159 (groei 57%) en 244.000 (daling 9%). In bijlage 2 lichten we deze cijfers in detail toe.

Op de corporate website van Erfgoedhuis publiceerden we 64 nieuwsberichten en 44 activiteitenpagina's. Naast sporadische inzet van drukwerk dienden vooral email-marketing en sociale media ter ondersteuning om verkeer naar de websites te stroomlijnen en optimaliseren. We verstuurden hiertoe in totaal 34 nieuwsbrieven aan in totaal 6.909 abonnees. Media en belangenorganisaties schreven we aan middels tien persberichten, bijvoorbeeld rond piekmomenten als de publicatie van ons onderzoek naar erfgoedvrijwilligers, de aanloop en verkiezing van de Erfgoedparel en rondom de Erfgoeddag. Op sociale media was het meest opvallende de groei op Instagram naar 563 volgers, LinkedIn naar 1.300 connecties (+400) en YouTube naar 617 volgers (+150).

Op onze verhalenwebsite geschiedenisvanzuidholland.nl publiceerden we 101 nieuwe verhalen. De helft hiervan was overgezette content van vorige publiekswbsites. Onder het overzicht van Zien & Doen verschenen 46 nieuwe doorlopende en tijdelijke activiteiten en werden 181 nieuwe locaties toegevoegd. De nieuwsbrief verstuurden we vier keer, samen met elk kwartaalthema, naar uiteindelijk 685 abonnees. Socials van de publiekswwebsite bleven nagenoeg gelijk, met Instagram gingen we fris van start in 2022, met aan het eind van het jaar 163 splinternieuwe volgers in totaal.

D.2 ERFGOEDLIJNENONDERSTEUNING

Nadat bijna anderhalf jaar voornamelijk online-bijeenkomsten waren gehouden, konden vanaf het late voorjaar van 2022 weer 'live' erfgoedtafels worden georganiseerd. Medewerkers van het Erfgoedhuis zijn betrokken bij alle erfgoedlijnen. De rollen die zij daar vervullen verschillen enigszins; bij de ene lijn is hun rol wat duidelijker omschreven dan bij de andere. Ondersteuning van de projectleider en/of voorzitter is een vaste taak. Bij sommige erfgoedlijnen worden aparte sociale-media-accounts onderhouden (Atlantikwall, Trekvaarten). Ook neemt de projectleider van de erfgoedlijnen binnen het Erfgoedhuis deel aan de driewekelijkse vergadering van de provinciale ambtenaren/projectleiders. In de loop van 2023 zal hij zijn taken overdragen wegens pensionering.

Het aantal producten dat door het Erfgoedhuis wordt ontwikkeld, neemt de laatste jaren af, terwijl de rol bij het proces belangrijker wordt. Toch ontwikkelt het Erfgoedhuis nog wel enkele producten.

D.2.1 Atlantikwall

Kinderpaspoort

In 2022 is door het Erfgoedhuis voor de erfgoedlijn Atlantikwall een kinderpaspoort gemaakt, met (financiële) ondersteuning van de respectievelijke erfgoedlijnen en deelnemers. In mei verscheen het *Erfgoedpaspoort Oude Hollandse Waterlinie*, in een oplage van 5.000 exemplaren met spoedig een herdruk. Het *Atlantikwall Paspoort* verscheen in juni in een oplage van 5.000 exemplaren en ook dit bleek direct al zo'n succes dat er nog 3.000 exemplaren moesten worden bijgedrukt.

Het kinderpaspoort is een voorbeeld van laagdrempelige informatievoorziening en drukt, juist vanwege zijn bestaan, samenhang uit tussen de afzonderlijke bezoekslocaties. Door het uitbrengen van deze paspoorten draagt het Erfgoedhuis bij aan het gezamenlijke gezicht naar buiten toe van de aangesloten instellingen van de erfgoedlijn. Beide paspoorten werden binnen de budgettaire kaders gerealiseerd, in samenwerking met de deelnemers en ontwerper Victor de Leeuw.

D.2.2 Atlas van de Trekvaarten

Omdat de *Atlas van de Trekvaarten* in juni 2021 verscheen en er als gevolg van de pandemie toen geen bijeenkomsten of presentaties werden gehouden, werd dit in 2022 alsnog ingehaald. De beide redacteuren van de Atlas, Marloes Wellenberg en Ad van der Zee, werden elk diverse malen gevraagd om lezingen over de Atlas te verzorgen. De verwachting is dat dit ook in 2023 nog even doorgaat.

D.2.3 Historisch Haringvliet

Het Erfgoedhuis ondersteunde deze erfgoedlijn in nieuwe samenstelling door aanwezigheid bij de erfgoedtafelbijeenkomsten en door actieve deelname aan de werkgroep Communicatie. Deze werkgroep kreeg ook door de nieuwe samenstelling van de erfgoedlijn een uitbreiding, en naast meedenken over nieuwe lay-out en voldoende herkenning in het erfgoedmagazine, dat zomer 2022 verscheen, spraken we over de inhoud. Daarnaast werd creatief meegedacht over de invulling van de PR-gelden die nog voor de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee ter beschikking stonden, en uitgesteld waren vanwege de eerdere lockdowns. Dit betrof de activiteit Open Monumentendag 2022, die financieel een andere invulling kreeg.

D.2.4 Landgoederenzone Zuid-Holland

De eerste fase van het project *Beleef Prins Frederiks Parkenroute* – waarvoor Erfgoedhuis de coördinatie verzorgde voor de gemeenten Voorschoten en Wassenaar – is eind 2022 afgerond. De tweede fase van het project – het herstel van de toegangspartij tot de voormalige Hertenkamp van prins Frederik in Wassenaar – is in 2022 gestart. Voor het herstel van dit rijksmonument is restauratiesubsidie toegezegd door provincie Zuid-Holland en dit project zal in 2023 worden afgerond.

Daarnaast heeft het Erfgoedhuis in 2022 gewerkt aan het uitzetten van wandelroutes in het noordelijke deel van de Landgoederenzone Zuid-Holland in de gemeenten Hillegom, Lisse, Teylingen, Noordwijk, Katwijk en Oegstgeest. Dit project wordt in 2023 afgerond.

D.2.5 Neder-Germaanse Limes Zuid-Holland

Het Erfgoedhuis bood ook in 2022 ondersteuning aan stakeholders van de provinciale erfgoedlijn Neder-Germaanse Limes. We namen deel aan de erfgoedtafel, hadden zitting in het kernteam en dachten mee over de producten, projecten en activiteiten voor en door de verschillende Limes presentatie units. De directeur van Erfgoedhuis heeft het voorzitterschap van de stuurgroep Romeinse Limes Nederland (RLN) begin 2022 van Erfgoed Gelderland overgenomen. In 2022 heeft het Erfgoedhuis bijgedragen aan de totstandkoming van het eerste *Limes Zuid-Holland*, waarin de jaarplannen van de verschillende presentatie-units in Zuid-Holland gebundeld zijn. Eveneens heeft het Erfgoedhuis in samenwerking met Studio Xinas en The Missing Link de Time Travel apps Limes weer online gebracht, en gepubliceerd op geschiedenisvanzuidholland.nl. Verder is de productie van de *Tijdreisgids* van start gegaan. Dit publiëksboekje zal voor de zomer van 2023 in druk verschijnen. Daarnaast was het Erfgoedhuis betrokken bij de werkgroep publiek van de Nederlandse Limes Samenwerking en de werkgroep RLN, waaraan de drie publiëksarcheologen van de Erfgoedhuizen deelnemen. Voor de organisatie van de Nationale Limesdag, zie [H.1.5](#).

D.2.6 Oude Hollandse Waterlinie

De erfgoedtafel Oude Hollandse Waterlinie (OHW) is in 2022 vijf keer bij elkaar gekomen. Daarnaast kwam de commissie Merk & Marketing, waar het Erfgoedhuis zitting in heeft, enkele keren bij elkaar. 2022 was voor deze erfgoedlijn een belangrijk jubileumjaar, waarin op velerlei wijze het 350-jarig bestaan van de Oude Hollandse Waterlinie werd herdacht.

Het langverwachte paspoort Oude Hollandse Waterlinie verscheen eindelijk in mei: het was door de lockdowns van 2020 en 2021 tweemaal uitgesteld. Er namen dertien instellingen aan deel, en de verspreiding liep zo goed, dat we een herdruk konden realiseren, die ook weer gretig aftrek vond. Met dit paspoort kunnen kinderen in de basisschoolleeftijd makkelijker kennismaken met het aanwezige (immateriële) erfgoed van de linie. De focus ligt daarbij op het uitdragen van het verhaal van de erfgoedlijn: water als wapen tegen een buitenlandse vijand.

Daarnaast werden in 2022 meerdere gemeenten binnen de OHW voorzien van hun op maat gemaakte educatieproject (zie hiervoor [E.6](#)).

D.2.7 Trekvaarten

Boom tot Boeijer

Binnen de erfgoedlijn Trekvaarten ontwikkelde een externe partij de film *Van Boom tot Boeijer*, over het verwerken van een eik op een landgoed tot onderdeel van een schip, met speciale aandacht voor circulariteit. Het Erfgoedhuis verleende al in 2021 steun voor subsidieverwerving en droeg filmmaker Yuri van Koeveringe aan. Ook leverden wij een inhoudelijke bijdrage inzake de trekvaart Haarlem-Leiden. De productie vond plaats tussen najaar 2021 en november 2022. De film ging op 11 december in première op buitenplaats Huis te Manpad in Heemstede en is in maart 2023 door Omroep West uitgezonden, waarna de film online te zien was.

D.2.8 Waterdriehoek

Maritiem-industrieel erfgoed

Omdat de erfgoedlijn Waterdriehoek een inhoudelijke transitie doormaakt naar méér aandacht voor maritiem-industrieel erfgoed, werd er vanuit het Erfgoedhuis intensiever overlegd met projectleider en voorzitter. De verwachting is dat dit in 2023 verder zal toenemen.

D.3 HET VERHAAL VAN ZUID-HOLLAND VERTELLEN

In 2022 investeerden we extra tijd in de doorontwikkeling van onze publiekswaarsite [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl). Dit om ervoor te zorgen dat het bereik van de site, die in 2021 compleet vernieuwd werd en ontdaan van verouderde content, op peil bleef. Er kwamen thema's bij over religieus erfgoed en streektaal en content over verschillende onderwerpen van de erfgoedlijnen, zoals een artikel over de Zwammerdamschepen. Ook werden twee succesvolle (online) lezingen georganiseerd voor een breed publiek, over de IJzertijd in Zuid-Holland en over middeleeuwse strijd; opkomst bij beide lezingen lag op respectievelijk 220 en 263 personen. Kijk voor statistieken van de publiekswaarsite onder [D1](#) en bij [Bijlage 2](#).

D.4 HET ONTSTAAN VAN HOLLAND

Het provinciale programma *Ontstaan van Holland* bestaat sinds 2017 en kent een opzet vergelijkbaar met de erfgoedtafels. In 2022 werd één online- en één fysieke bijeenkomst georganiseerd. Ter ondersteuning werd in het voorjaar met provinciale hulp een aparte Stichting Ontstaan van Holland in het leven geroepen. Deze stichting onder voorzitterschap van voormalig provinciaal archeoloog René Proos heeft een bestuur van zeven leden, onder wie ook een medewerker van het Erfgoedhuis (Ad van der Zee, op persoonlijke titel). De stichting organiseerde in opdracht van de provincie de zogeheten *Holland Dag*, op 2 juli in Leiden, in samenwerking met o.a. de Universiteit Leiden. Op dit multidisciplinaire congres van academisch en semi-academisch niveau traden tal van sprekers

aan en ook werd een buitenevenement, een middeleeuwse re-enactment, georganiseerd, met name gericht op de jeugd. Aan de Holland Dag namen ruim 190 personen deel en de waardering was zeer groot. De lezingen van de sprekers werden na afloop gebundeld in een congresverslag dat op de website [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl) is te downloaden. De bijdrage van het Erfgoedhuis aan het programma en de stichting was in uren.

D.5 ARCHEOLOGISCHE KRONIEK ZUID-HOLLAND

Ook in 2022 is er weer een prachtige gedrukte editie van de *Archeologische Kroniek Zuid-Holland* (over 2021) uitgebracht in een oplage van 2.000 exemplaren. Hierbij was in het bijzonder aandacht voor de opgravingen van het Binnenhof in Den Haag en van de Nieuwe Kerk in Delft. Een survey onder de lezers van de kroniek wees uit dat men over het algemeen zeer tevreden is en de uitgave graag gebruikt als naslagwerk. Behalve in druk wordt de *Archeologische Kroniek* – evenals de voorgaande edities – gepubliceerd op de website van het Erfgoedhuis. In 2023 wordt de kroniek geëvalueerd.

D.6 600 JAAR SINT-ELISABETHSVLOED

Het themajaar 600 jaar Sint-Elisabethsvloed is op 20 november 2022 officieel afgesloten.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
D Collectieve vertegenwoordiging en promotie van het Zuid-Hollandse Erfgoed	7.473	8.076	108

E

Deskundigheidsbevordering

Deze activiteiten richten zich op het in stand houden en vergroten van de kennis en bekwaamheid van erfgoedprofessionals, erfgoedvrijwilligers en jeugd.

E.1 EXTRA ONDERSTEUNING VOOR ERFGOED-VRIJWILLIGERS: KENNIS IS KRACHT

Door de coronacrisis heeft het Erfgoedhuis de wijze van cursus geven deels veranderd. Deze aanvankelijk noodgedwongen wijziging leidde tot nieuwe producten, een combinatie van digitale training op afstand, en fysieke onderdelen, of een introductievideo over het betreffende onderwerp. Maar ook startte Erfgoedhuis met het aanbieden van cursussen via e-learning.

Voor 2022 hebben fondsen 45.000 euro steun toegezegd. Voor wat betreft de ureninzet heeft het Erfgoedhuis op boekjaaruren vanuit de provincie het begeleidende werk kunnen doen.

Resultaat in 2022: zeven fysieke trainingen (totaal door 65 cursisten gevolgd), twee cursusvideo's (850 keer bekeken), vier factsheets (op diverse manieren gedeeld met de achterban) en twaalf cursussen op maat, die door in totaal 180 mensen werden bijgewoond. Daarnaast zijn door adviseurs van het Erfgoedhuis korte en soms uitvoerige adviezen aan erfgoedinstellingen gegeven, vaak telefonisch/per mail, en af en toe live.

E.2 (PROJECT)VRIJWILLIGERS VOOR DE ERFGOEDSECTOR BEREIKEN EN BEHOUDEN

Met name de kleinere musea hebben moeite met het werven van nieuwe (en jongere) vrijwilligers. Tegelijkertijd liet het Zuid-Hollandse onderzoek onder erfgoedvrijwilligers zien dat er een kleine 40.000 vrijwilligers actief zijn in ongeveer 1.200 erfgoedinstellingen. Aangezien wij eensluidende berichten horen van onze collega-erfgoedhuizen, zijn de krachten gebundeld: niet alleen door samen te werken in het aanbieden van e-learnings via erfgoedvrijwilliger.nl, maar ook door met de collega's uit de andere provincies tegelijk de training annex expeditie *Op zoek naar nieuwe vrijwilligers* te volgen. Aan deze 'train de trainer-training' deden in 2022 twee medewerkers mee van Erfgoedhuis, waarna zij direct in de gemeente Hellevoetsluis een eerste groep op weg konden helpen met behulp van deze nieuwe wijze van vrijwilligers werven. De aanpak lijkt succesvol. In Hellevoetsluis wierp het direct zijn vruchten af, bovendien ontving het Erfgoedhuis vele nieuwe verzoeken om deze training in andere delen van de provincie te komen geven. Daarmee wordt dit een langjariger project.

E.3 ERFGOEDPARTICIPATIELOKET

Dankzij een bijdrage van het ministerie van OCW konden wij ons extra inzetten om erfgoedvrijwilligers in Zuid-Holland te ondersteunen. De nadruk lag daarbij op thema's als diversiteit en inclusiviteit, burgerparticipatie en het bereiken van nieuwe doelgroepen. In 2022 werd onder meer in samenwerking met AWN en Heemschut een cursus en een

online spreekuur georganiseerd over de Omgevingswet en de nieuwe competenties die dit vergt voor bijvoorbeeld historische verenigingen. Verder werd in samenwerking met het Molennetwerk Zuid-Holland een tweedaagse cursus *Oral History voor molen-vrijwilligers* georganiseerd, gegeven door documentairemaker Annegriet Wietsma. We organiseerden op 22 april samen met Erfgoed Gelderland, Erfgoed Brabant, Museumfederatie Fryslân en FARO Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed een digitale bijeenkomst over landbouwcollecties, geleid door Annette Gaalman (Erfgoed Brabant). Sprekers waren onder meer: Hans Piena (Nederlands Openluchtmuseum), Henk Dijkstra (Landbouwmuseum Friesland), Bert Woestenborghs (Centrum voor Agrarische Geschiedenis, Leuven) en Wim ter Haar (Vereniging het Museum). Het doel was beheerders van deze collecties samen te brengen om met elkaar kennis te maken en om kennis en ervaringen uit te wisselen. 65 beheerders uit zowel Nederland als Vlaanderen namen aan deze bijeenkomst deel.

E.4 ERFGOED VAN, VOOR EN DOOR IEDEREEN

Het project *Sprekend Erfgoed: taallessen in het museum*, een vervolg op de pilot uit 2020 en 2021, werd in 2022 voorbereid. Bij onze grootste subsidie, het Fonds voor Cultuurparticipatie, moesten we een ronde langer wachten op onze subsidie. Het project heeft daarom een aantal maanden vertraging opgelopen. Gelukkig kwam eind vorig jaar het goede nieuws dat de subsidie binnen is en kunnen we starten met deze keer twintig deelnemende musea, en lessen voor zowel NT2- als NT1- (laaggeletterden met Nederlands als eerste taal) cursisten. Daarnaast neemt het Erfgoedhuis deel aan het landelijk netwerk Diversiteit, Toegankelijkheid en Inclusie met andere erfgoedhuismedewerkers, waar casussen mee worden uitgewisseld.

E.5 CURSUSSEN MOLENNETWERK

In 2022 zijn twee cursussen Molengids (een tweedaagse cursus) georganiseerd. Dit waren cursussen- op-maat voor molen De Roos in Delft en voor molen De Korenaer in Loosduinen. In totaal namen zestien aspirant-gidsen deel aan de twee cursussen. Tevens is gewerkt aan het herziene cursusboekje *Molengids voor Molengidsen*, dat in februari 2023 gereed gekomen is.

E.6 ERFGOEDEDUCATIE OP DE ERFGOEDLIJNEN

Het duurzame educatieproject langs de Oude Hollandse Waterlinie liep op volle toeren door. In Molenlanden en Bodegraven-Reeuwijk werden de lessen goed bezocht en gewaardeerd, en daarna geëvalueerd en waar nodig aangescherpt. In Gorinchem werden de lessen feestelijk gelanceerd en in de Krimpenerwaard getest en gereed gemaakt. Daarnaast is het project gestart in de laatste twee gemeenten, Gouda en Nieuwkoop. Ook adviseerden en redigeerden we samen met Erfgoed Gelderland en

Landschap Erfgoed Utrecht bij een serie nieuwe lessen en een nieuwe website van romeinen.nl. We realiseerden verder het eerder genoemde Erfgoedpaspoort voor de Atlantikwall (zie onder [D2](#)).

E.7 OVERIGE ACTIVITEITEN ERFGOEDEDUCATIE

De Digitale Scheurkalender Burgerschap werd doorontwikkeld en actueel gehouden. Er kwamen drie nieuwe lessen online over duurzaamheid, vooroordelen en het thema Worden wat je wil. Voor het landelijke project *Elke leerling erfgoedwijs* werden onder leiding van Landschap Erfgoed Utrecht lessen voor groep 1 t/m 8 en een bijbehorende scholingsmodule ontwikkeld. Dit project zal vanaf 2023 de scholen ingaan. Ook gaf het Erfgoedhuis een college Erfgoededucatie op de Thomas More Pabo in Rotterdam.

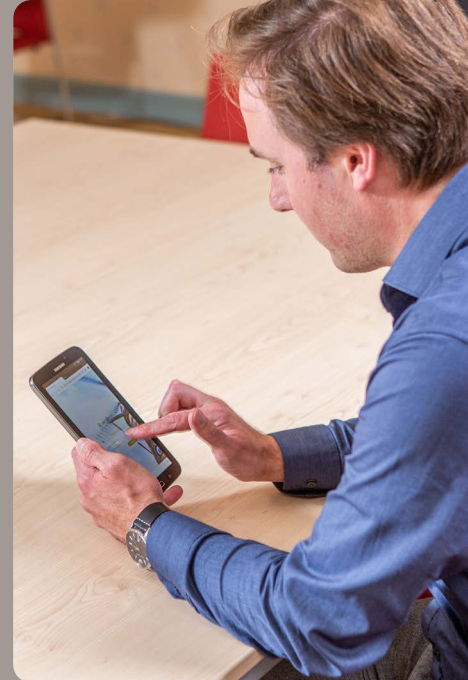
Door het uitvallen van een collega bij Kunstgebouw hebben de werkzaamheden aan de Digitale Scheurkalender meer uren gekost dan begroot. Daarnaast komen er steeds meer adviesvragen over educatie vanuit het veld, vooral van kleine musea en historische verenigingen.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
E Deskundigheidsbevordering	2.557	2.736	107

F

Innovatieruimte

De uren en budgetten genoemd onder innovatie waren in het jaarplan 2022 nog niet vastgelegd. Dit gaf de organisatie de benodigde ruimte om gedurende het jaar uitvoering te geven aan het opzetten en uitrollen van een nieuwe en innovatieve digitale strategie.

Een en ander werd ontwikkeld door betrokken en deskundige collega's binnen ons team. Voor het opzetten en deels implementeren van een nieuwe digitale strategie waren meer uren nodig dan was voorzien. Dankzij hun inzet konden we een belangrijke impuls geven aan de laatste stap in onze transitie. Een cruciaal onderdeel hiervan betreft het optimaliseren van ons Customer Relationship Managementsysteem, de digitale levenslijn naar onze brede achterban. Naar verwachting wordt de Digitale Strategie van het Erfgoedhuis in 2024 voltooid.

	Boekjaaruren	Nacalculatie	%
F Innovatieruimte	219	453	206

G

Monumentenwacht Zuid-Holland

De Monumentenwacht Zuid-Holland maakt zich al vele jaren sterk voor een goed beheer en onderhoud van monumenten en andere historische en beeldbepalende gebouwen. De wachters doen dit door eigenaren en beheerders van monumenten bij te staan met onafhankelijk advies over de bouwkundige staat van hun monument en door het uitvoeren van periodieke inspecties. Goed onderhoud is immers cruciaal voor de instandhouding van gebouwd erfgoed.

In 2022 zijn alle werkzaamheden van de Monumentenwacht uitgevoerd via een centrale planning. Hierdoor is het aantal uitgevoerde inspecties wederom verder toegenomen en heeft dit ook een positieve impact gehad op het resultaat. In het laatste kwartaal is de Monumentenwacht gestart met de implementatie van een nieuwe inspectietool die gezamenlijk met alle andere provinciale Monumentenwachten is aangeschaft.

G.1 ACTIVITEITEN VRIJGESTELD VAN BTW

G.1.1 Het uitvoeren van periodieke bouwkundige inspecties

De werkzaamheden bestaan uit het technisch inspecteren van monumentale gebouwen. Het Monumentenwachtrapport waardeert puntsgewijs ieder bouwkundig onderdeel van het monument, uiteraard inclusief de aard, vorm van het gebrek en termijn waarop herstel noodzakelijk is.

G.1.2 Abonneeservice

In 2022 is ons abonneebestand van eigenaren en beheerders van monumenten stabiel gebleven ten opzichte van het jaar ervoor. Een abonnement heeft twee voordelen: het stimuleert in de eerste plaats de periodieke inspecties (iedere twee jaar of naar wens), wat in het algemeen belang is van de instandhouding van het gebouw. Ten tweede ontvangt de opdrachtgever een korting op de uitgevoerde werkzaamheden.

G.2 ACTIVITEITEN NIET VRIJGESTELD VAN BTW

G.2.1 Aankoopkeuringen

De Monumentenwacht voert aankoopkeuringen uit voor particulieren en bedrijven die overwegen een historisch pand aan te kopen. Deze aankoopkeuring biedt potentiële kopers inzicht in de staat van onderhoud en de kosten voor eventueel herstel en onderhoud.

G.2.2 NRF-QuickScans

Gebruikers van de Restauratiewijzer kunnen via het Nationaal Restauratie Fonds bij Monumentenwacht Zuid-Holland een QuickScan aanvragen ter bepaling van de financieringsbehoefte van onderhoud, restauratie of woningverbetering. Met de QuickScan worden de kosten berekend van gebreken en onderhoud aan woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie die binnen twee jaar te verwachten zijn.

G.2.3 Ondersteuning subsidieaanvragen

De Monumentenwacht helpt beheerders en eigenaren van monumenten met het aanvragen van de zogeheten Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM) zoals verstrekt door de rijksoverheid. Het aantal opgestelde aanvragen in 2022 was veertien stuks.

G.2.4 Opstellen van meerjarenbegrotingen

Een van de geleverde diensten is het opstellen van meerjarenbegrotingen. Deze begrotingen stellen wij op voor de particuliere woningbezitter, gemeenten en overige klanten. Met deze begroting kunnen we de monumentenbezitter beter van dienst zijn met advies en begeleiding.

G.2.5 Begeleiding en ondersteuning van Verenigingen van Eigenaren

Wij ondersteunen Verenigingen van Eigenaren bij het onderhoud van hun pand door het bijwonen van vergaderingen, het aanvragen van offertes bij aannemers en leveranciers en door controle op de uitvoering en kwaliteit van de werkzaamheden.

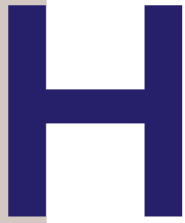
G.2.6 Financiering

De financiering van de afdeling Monumentenwacht verloopt in 2022 via betaald opdrachtgeverschap.

Werkzaamheden Monumentenwacht

	2022	2020	2021
Productie			
Geschreven inspectierapportages	757	658	484
Quickscans en aankoopkeuringen	9	5	7
SIM-subsidies aangevraagd	14	10	26
SIM-subsidies toegekend	14	10	19
Begeleidingstrajecten aangenomen	14	12	9
Abonnementen			
Abonnees aan het begin van het jaar	2.116	2.640	2.686
Abonnees aan het eind van het jaar	2.146	2.116	2.640
Aanmeldingen tijdens het jaar	142	*	75
Opzeggingen tijdens het jaar	112	*	121
Netto groei	30	*	- 46
Organisatie			
Fte inspecteurs op 31 december	7	10	7

* In 2021 is voor een andere manier van administreren gekozen voor abonnees. Hierdoor zijn de kengetallen van dat jaar niet betrouwbaar en derhalve niet opgenomen in dit jaarverslag.

Incidentele opdrachten en benodigde extra financiering

Naast werkzaamheden en activiteiten die het Erfgoedhuis op basis van het jaarplan uitvoert voor provincie Zuid-Holland, worden ook projecten en opdrachten verricht met inzet van uren en/of budget die buiten de boekjaarafspraken vallen.

H.1 INCIDENTELE OPDRACHTEN

H.1.1 Aankoopkeuringen

Ondersteuning van provincie Zuid-Holland door Monumentenwacht Zuid-Holland
Voor de provincie heeft de Monumentenwacht een aantal activiteiten uitgevoerd. Hieronder valt het beoordelen van subsidieaanvragen met betrekking tot restauratie, herbesteding en molens. Voor de molens worden ook defecte tellers met regelmaat vervangen. Daarnaast werd in opdracht van de provincie op verschillende locaties bouwbegeleiding geboden, werden bouwvergaderingen bijgewoond en uitgevoerde (ver)bouwwerkzaamheden geïnspecteerd. Verder actualiseerde de Monumentenwacht het vorig jaar ontwikkelde model waarmee inzicht verkregen wordt in de gemiddelde kosten van aangeleverde begrotingen inzake de herbestedingssubsidie.

H.1.2 Ontzorgen klein maatschappelijk vastgoed

De opdracht *Ontzorgen klein maatschappelijk vastgoed* is in november 2021 toegekend aan de Monumentenwacht. De opdracht betrof het ontzorgen van tien eigenaren van klein maatschappelijk vastgoed. De panden in eigendom hadden een monumentenstatus en de eigenaren hadden een culturele ANBI-status of hadden een school in bezit. In maart 2022 is de Monumentenwacht overgegaan op een digitaal product voor het faciliteren van duurzaamheidsadviezen. Deze opdracht startte daarom pas bij ingebruikname van dit nieuwe product. Deze opdracht is toegekend om de verkenningsfase binnen het ontzorgingsprogramma te verzorgen. Tijdens deze fase werden voor verschillende monumenten duurzaamheidsrapporten en onderhoudsrapporten opgesteld. Vervolgens verzorgde de adviseur duurzaam erfgoed de overdracht naar de externe partij, de Groene Grachten, voor het realiseren van de verdiepingfase. Deze opdracht is in februari 2023 afgerond.

H.1.3 Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed van de provincie Zuid-Holland

In augustus 2022 werd bekend dat de provincie Zuid-Holland een aanbestedingsprocedure zou gaan starten om een vervolg te geven aan de opdracht *Ontzorgen klein maatschappelijk vastgoed*. Het Erfgoedhuis is voor deze aanbesteding een samenwerking aangegaan met de Groene Grachten. Op 17 oktober hebben wij deze aanbesteding gewonnen als onderaannemer van de Groene Grachten. De provincie heeft besloten de opdracht in te richten als een pilot voor rijksmonumenten in eigendom van gemeenten. Negen gemeenten hebben voor deze pilot een startverklaring ondertekend. In december zijn de kennismakingsgesprekken gestart met de desbetreffende gemeenten. In het verloop van 2023 worden de objecten geïnspecteerd door de Monumentenwacht en dragen we de rapporten over aan de Groene Grachten. De uitvoeringssystematiek voor deze opdracht is vergelijkbaar met [H.1.2](#). Afsproken is om deze opdracht uit te breiden met 25 trajecten tot en met eind 2025.

H.1.4 Pilot Interieurwacht

In 2022 is gestart met de pilot *Interieurwacht*. Het Erfgoedhuis kwam met provincie Zuid-Holland overeen om uren van de Monumentenwacht die in 2021 niet waren besteed hiervoor in te zetten. We spraken af om zo'n twintig interieurs van niet-woonhuismonumenten te inspecteren. Via een open inschrijving zijn negentien panden geselecteerd en zijn er (slechts) zes geïnspecteerd. De interieurwachter die de inspecties uitvoerde voor het Erfgoedhuis, heeft in de loop van 2022 een functie elders aanvaard. Pas najaar 2022 werd een opvolger gevonden en is de pilot herstart. De pilot wordt medio 2023 afgerond.

H.1.5 Limesdag 2022

Op 14 oktober organiseerde het Erfgoedhuis in opdracht van de provincie Zuid-Holland de jaarlijkse Limesdag. Dit jaar met het thema *Werelderfgoed, en nu?*. De bijeenkomst vond plaats in de Herberg van Museumpark Archeon en werd gemodereerd door Mariëtte Hendriks, directeur van het Erfgoedhuis. Sprekers waren onder meer: Riemer Knoop (Gordion Cultureel Advies), Jelmer Prins (Nederlandse Limes Samenwerking), Tom Hazenberg (Hazenberg Archeologie), Eric Norde (RAAP), Juke van Niekerk (Liniebreed Ondernemen), Saskia Stevens (Universiteit Utrecht), gedeputeerde Willy de Zoete (provincie Zuid-Holland) en Cornelis Visser (burgemeester gemeente Katwijk en voorzitter Erfgoedlijn Neder-Germaanse Limes Zuid-Holland). Verschillende betrokkenen bij de Neder-Germaanse Limes, vrijwilligers, erfgoedambtenaren, ondernemers, archeologen en bestuurders kwamen bijeen. Het doel: samen de dialoog aangaan; waar willen we heen met dit Werelderfgoed? Wat is er nodig? En uiteraard ook het delen van de nieuwste updates in het onderzoek naar de Limes en de nieuwste Limes-producten. In de opdracht stond een inzet van 54 uren begroot. Uiteindelijk zijn er meer uren gemaakt. Dit komt deels doordat de opdracht vrij laat in het proces werd verleend en deels door de inzet van meerdere collega's voorafgaande aan de dag en op de dag zelf. Er waren in totaal 120 mensen vanuit de drie deelnemende provincies Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland aanwezig bij dit evenement.

H.1.6 Koloniaal verleden in de Landgoederenzone Zuid-Holland

Het Erfgoedhuis is door provincie Zuid-Holland gevraagd aandacht te besteden aan de aantoonbare banden van eigenaren van buitenplaatsen in de Landgoederenzone Zuid-Holland met het Nederlandse koloniale verleden. Onderzoekster Camilla de Koning schreef een kaderverhaal over het koloniaal verleden van Nederland en zeven kortere teksten over aspecten van dit verleden die te verbinden zijn aan concrete buitenplaatsen. De teksten verschijnen in de loop van 2023 op onze publiekswaarsite [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl). Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen om een zevental producten te maken die buitenplaatsen kunnen inzetten om het verhaal van de buitenplaats in relatie tot het koloniale verleden aan hun eigen achterban te vertellen. De producten worden in 2023 opgeleverd.

H.2 BENODIGDE EXTRA FINANCIERING IN 2022

Voor de organisatie van de Erfgoeddag 2022 heeft de provincie Zuid-Holland extra financiële middelen ter beschikking gesteld van 10.000 euro.

BIJLAGE 1 Personeel

Personele in- en uitstroom

In maart is met de komst van een nieuwe collega het communicatie-team versterkt. Ook is het team van adviseurs, na het vertrek van een senior-collega, versterkt met de komst van een junior adviseur archeologie. In april ging de senior-adviseur gemeenten vervoegd met pensioen. De werving van een nieuwe collega die deze portefeuille zou overnemen duurde langer dan voorzien, maar per november ging een nieuwe adviseur aan de slag.

In 2022 is het secretariaat versterkt met twee nieuwe collega's in de functie van office-manager. Een collega-officemanager is doorgestroomd naar de functie van planner Monumentenwacht. Deze twee nieuwe functies zijn medio november beschreven, gewaardeerd en toegevoegd aan het functiehuis. Met de komst van een ervaren senior adviseur archeologie in december zijn alle vacatures vervuld.

Bij het team van de Monumentenwacht hebben drie monumentenwachters een nieuwe stap gezet in hun loopbaan en hebben de dienst verlaten, allen in een iets andere richting. Een vierde wachter ging aan de slag met de verbouwing van de eigen woning en vertrok eveneens. Er was op dat moment al perspectief op opvolging. Vanwege betrokkenheid bij twee landelijke projecten zijn er bij het Erfgoedhuis twee projectleiders aangenomen op tijdelijke basis. Het gaat om inzet voor de Romeinse Limes Nederland en op het interprovinciale project [Erfgoedvrijwilliger.nl](https://erfgoedvrijwilliger.nl).

Jong talent

Drie stagiairs hebben hun stageperiode bij het Erfgoedhuis doorlopen. Een masterstudent Journalistiek & Nieuwe Media, die ook tijdelijk ingezet is geweest bij het redigeren van

tekst en beeld van de publiekswebsite [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl), heeft in aansluiting op zijn inzet een stageperiode doorlopen bij het team van communicatie.

Twee stagiairs van de Universiteiten van Utrecht en Amsterdam (UvA) hebben aan een drietal opdrachten gewerkt: een onderzoek naar toerisme, recreatie en erfgoed in Zuid-Holland, diversiteit en inclusie voor het erfgoedveld en een inclusievere kijk op onze weergave van geschiedenis op de publiekswebsite [geschiedenisvanzuidholland.nl](https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl). Een van beiden is na haar afstuderen als junior-adviseur in dienst getreden bij het Erfgoedhuis.

Twee monumentenwachters hebben in het voorjaar 2022 de opleiding aan het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen afgerond. In het leerjaar 2022-2023 gaan drie monumentenwachters met deze opleiding starten.

Kengetallen

	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020
Aantal medewerkers op 31-12	30	28	26
Aantal fte op 31-12	28,1	25,1	23,82
Verhouding voltijd-deeltijd	21 vt 9 dt	17 vt 11 dt	16 vt 10 dt
Verhouding vast-tijdelijk	20 / 10	21 / 7	
Instroom in aantal	7	8	8
Instroom in fte	6,33	6,67	6,31
Instroom gemiddelde leeftijd	38	35	41,25
Uitstroom in aantal	4	4	10
Uitstroom in fte	3,9	3,5	6,75
Uitstroom gemiddelde leeftijd	45	46	45

Verhouding deeltijd-voltijd

Bij de aanstelling van nieuwe medewerkers is gericht ingezet op voltijdsaanstellingen en werkdagen zoveel mogelijk verdeeld over alle werkdagen van de week. Een Monumentenwachter heeft haar uren aanstelling in deeltijd uitgebreid tot een voltijdsaanstelling.

Verhouding tijdelijke overeenkomst – overeenkomst onbepaalde tijd

Het beleid is om na één jaar in dienst bij goed functioneren de arbeidsovereenkomst om te zetten in een overeenkomst voor onbepaalde tijd. Zo zijn in 2022 zeven tijdelijke overeenkomsten na een eenjarig dienstverband omgezet in een overeenkomst voor onbepaalde tijd.

Keuze in arbeidsvoorwaarden

In aanvulling op vier weken wettelijk vakantieverlof is het mogelijk om vanuit het Individueel Keuzebudget extra verlofuren aan te kopen tot maximaal drie keer de weekomvang.

Van deze mogelijkheid is door 22 medewerkers gebruik gemaakt. In totaal zijn 1.932 extra verlofuren aangekocht.

Salarissen

	2022	2021	2020
Salaris voltijd < 2.500	10%	10%	0%
Salaris voltijd 2.500 - 4.500	74%	72%	81%
Salaris voltijd > 4.500	16%	18%	19%

Door de instroom van medewerkers in voorgaande jaren is het percentage van medewerkers ingeschaald op 100% van het maximum van de salarisschaal gedaald van 80% in 2020 en 75% in 2021 naar 40% in 2022. Van de medewerkers heeft 60% ruimte in de eigen salarisschaal om nog verder door te groeien.

Verzuim

	2022	2021	2020
Verzuimpercentage	2,32%	3,82%	6,14%

In 2022 is het ziekteverzuim ten opzichte van 2021 met 1,5% gedaald. Het verzuimpercentage van 2,32% is laag in vergelijking met het landelijke gemiddelde van 4,5% van middelgrote organisaties. Het langdurige ziekteverzuim is beperkt gebleven, de gemiddelde verzuimduur bedroeg 5,2 dagen. Het kortdurende verzuim nam toe van 1,0 in 2021 tot 1,46 in 2022 en verdient aandacht.

Uitgaven voor opleiding en ontwikkeling in procenten van de loonsom

Het Erfgoedhuis profileert zich als een kennisinstituut en investeert dienovereenkomstig in haar medewerkers. Met als doel het opdoen en actueel houden van de eigen vakkennis. Medewerkers worden gestimuleerd om kennis te nemen van de laatste ontwikkelingen en inzichten binnen het vakgebied. Deze kennis krijgt weer een vertaling naar het opleidingsaanbod voor het netwerk van het Erfgoedhuis.

Uitgaven voor opleiding en ontwikkeling

- **2022:** € 20.844, dit is 1,37% van de loonsom.
- **2021:** € 41.392, dit is 2,81% van de loonsom.
- **2020:** € 22.384, dit is 1,6% van de loonsom.

De uitgaven in 2021 voor opleiding en ontwikkeling ligt met 2,81% van de loonsom beduidend hoger dan voorgaande jaren en 2022. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in 2021 trainingen Projectmatig werken zijn gegeven waaraan alle medewerkers van het Erfgoedhuis deelnamen.

Digitalisering en thuiswerken

In 2022 is het kantoor heringericht met nieuw meubilair en de nodige flexwerkplekken. Door de technologische voorzieningen en de coronacrisis heeft het thuiswerken ook bij het Erfgoedhuis zijn opwachting gemaakt. Er is een kern van circa zeven medewerkers die 100% op kantoor werkt. De overige medewerkers mogen hun eigen werktijd tussen thuis en kantoor verdelen, waarbij de afspraak is dat zij tenminste 50% van hun aanstelling op kantoor aanwezig zijn. Dit komt de werksfeer, de collegialiteit en de kwaliteit van werken ten goede. De Monumentenwachters werken altijd vanuit het huisadres en op locatie.

Medezeggenschap

De medezeggenschap is geborgd door het houden van Personeelsvergaderingen. Deze vergaderingen zijn gehouden in mei en december, gecombineerd met een AED-training voor alle aanwezigen. Vanwege de groei van het personeelsbestand is tijdens de december-vergadering aan de aanwezigen in overweging gegeven om de medezeggenschap vanaf 2023 vorm te geven met een personeelsvertegenwoordiging (PVT). In 2023 zal dit verder uitvoering krijgen.

Sociale activiteiten

Met de komst van nieuwe collega's, kreeg het Erfgoedhuis ook een officiële feestcommissie. Hierdoor kregen de sociale activiteiten een impuls, met een spelletjesavond, filmavond, borrels en meer. De personeelsdag was geslaagd, met naar keuze een fotoworkshop of golfclinic en een barbecue in de tuin van het Meisjeshuis. Na twee coronajaren was een kerstdiner weer mogelijk. De hal van het Meisjeshuis werd hiervoor feestelijk gedecoreerd voor een fijn en ongedwongen samenzijn van collega's.

BIJLAGE 2

Online bereik

Na de livegang van het vernieuwde platform met onze corporate website (erfgoedhuis-zh.nl) en onze verhalenwebsite (geschiedenisvanzuidholland.nl) waren er twee trends zichtbaar ten opzichte van het voorgaande jaar (ref. 2021).

Website Erfgoedhuis

De Erfgoedhuis-website, gericht op professionals en vrijwilligers in de erfgoedsector en (potentiële) klanten van de Monumentenwacht, zag opnieuw een groei in het aantal bezoekerssessies: in 2022 kwam dit uit op ruim 60.000 (2021: 41.000). Opvallend was de groei van maar liefst 85% in het aantal (nieuwe) gebruikers naar ruim 51.000 (2021: 28.000).

Naast een algemene groei van de website, was de belangrijkste aanwijsbare aanleiding een aantal specifieke campagnes: rondom de Dag van het Kasteel, de Erfgoeddag en met name de verkiezing van de Erfgoedparel. Laatstgenoemde sprak zeer tot de verbeelding bij onze bestaande én een nieuwe doelgroep. De campagne wist daardoor een grote schare organisaties te mobiliseren, waarvan elk zorgde voor een stroom (nieuwe) bezoekers. Voor herhaling vatbaar dus.

Tot slot daalde de gemiddelde sessieduur licht naar 2 minuten 9 seconden (2021: 2'16") en steeg het bouncepercentage* met 1.67% ten opzichte van het voorgaande jaar.

* Bouncepercentage is het aantal sessies waarbij één pagina wordt geladen, gedeeld door alle sessies, of het percentage van alle sessies op een website waarbij gebruikers slechts één pagina hebben bekeken en slechts één verzoek aan de server hebben geactiveerd.

Website Geschiedenis van Zuid-Holland

De website geschiedenisvanzuidholland.nl is gericht op het brede publiek: mensen (jong/oud) met interesse in de historische verhalen rondom Zuid-Hollands erfgoed. De focus ligt daarmee sterk op die verhalen, met daarnaast een database van locatiepagina's over erfgoedinstellingen, bezoekbare monumenten en een kleine selectie van duurzaam toegankelijke activiteiten.

Het aantal sessies lag met 244.000 bijna 10% lager dan het voorgaande jaar (een kleine 270.000). Ook het aantal gebruikers liep terug met zo'n 10% naar 197.000 (2021: 220.000). De oorzaak hiervan is een teruglopende bezoekersstroom in met name organisch en betaald verkeer. Als non-profitstichting kan Erfgoedhuis een (gratis) Google Grant gebruiken om advertentiecampaagnes te laten draaien op Google. Het beheer van deze Grant is in handen van een extern bureau. Deze samenwerking liep niet goed; ze resulteerden in een achteruitgang van het aantal bezoekers dat via deze campagnes op onze website kwam. In het najaar van 2022 zijn we daarom overgestapt op een nieuwe partij, die de ondersteuning na de jaarwisseling op zich heeft genomen. Dat heeft meteen voor betere statistieken gezorgd.

Tot slot zakte het bouncepercentage met ongeveer 50%. Voor de duidelijkheid: dit is gunstig want het kan betekenen dat bezoekers meer dan 1 pagina bezoeken. De gemiddelde sessieduur nam toe met 34% naar 2 minuut 14 seconden (2021: 1'40").

Websites	Sessies		
	2022	2021	2020
Erfgoedhuis Zuid-Holland	60.000	40.964	26.169
Geschiedenis van Zuid-Holland	244.000	268.426	272.191

COLOFON

Redactie

medewerkers Erfgoedhuis
Zuid-Holland

Samenstelling

Onno Helleman

Eindredactie

Marielle Hendriks,
Erik van den Berg

Fotografie

Floris Scheplitz,
Marco Zwinkels

Vormgeving

Mirjam Wilbrink,
studioBoven grafisch ontwerp

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND